

Strasbourg, 10 January 2011

ACFC/SR/III(2010)001
/Albanian version/

**THIRD REPORT SUBMITTED BY ALBANIA
PURSUANT TO ARTICLE 25, PARAGRAPH 2
OF THE FRAMEWORK CONVENTION FOR
THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES**

Received on 10 January 2011

RAPORTI I TRETË

paraqitur nga

REPUBLIKA E SHQIPËRISË

Mbështetur në Nenin 25, paragrafi 1, të

KONVENTËS KUADËR TË KËSHILLIT TË EUROPËS

PËR MBROJTJEN E MINORITETEVE KOMBËTARE

Tiranë 2011

Përmbajtja

Faqe

I. Parathënie

II. Masat ligjore dhe organizative të ndërmarra nga Republika e Shqipërisë me qëllim zbatimin e rezultateve të ciklit të dytë të monitorimit

III. Masat e marra nga qeveria shqiptare në drejtim të plotësimit të detyrimeve që burojnë nga konventa nen per nen

SHKURTIME

AP	Avokati i Popullit
BE	Bashkimi European
DPB	Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve
DPPSH	Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit
DAR	Drejtoria Arsimore Rajonale
DRFPP	Drejtoria Rajonale e Formimit Profesionale Publik
IEVP	Institucionet e Ekzekutimit të Vendimeve Penale
KP	Kodi Penal
KPP	Kodi i Procedurës Penale
MPJ	Ministria e Punëve të Jashtme
MD	Ministria e Drejtësisë
MB	Ministria e Brendshme
MSH	Ministria e Shëndetësisë
MASH	Ministria e Arsimit dhe Shkencës
MPÇSSHB	Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta
MTKRS	Ministria e Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve
MSA	Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit
OJF	Organizata jo Fitimprurëse
PKZMSA	Plani Kombëtar i Zbatimit të Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit
SHKB	Shërbimi i Kontrollit të Brendshëm
RSH	Republika e Shqipërisë
UNDP	Programi i Zhvillimit të Kombeve të Bashkuara
DPSHB	Drejtoria e Politikave të Shanseve të Barabarta
IOM	Organizata Ndërkombëtare e Migracionit
ILO	Organizata Ndërkombëtare e Punës
ISSH	Instituti i Sigurimeve Shoqërore
INSTAT	Instituti i Statistikave
KE	Këshilli i Europës
QKPVT	Qendra Kombëtare Pritëse e Viktimave të Trafikimit
QSH	Qeveria Shqiptare
RSH	Republika e Shqipërisë
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
KKRT	Këshilli Kombëtar i Radios dhe Televizionit
KDRTSH	Këshilli Drejtues i Radios dhe Televizionit Shqiptar
KQZ	Komisioni Qëndror i Zgjedhjeve
KRAT	Komiteti Rajonal Antitrafik
MKR	Mekanizmi Kombtar I Referimit
QKTV	Qendra e Këshillimit dhe Testimit Vullnetar
ZKKA	Zyra e Kordinatorit Kombtar Antitrafik
ZA	Zyra Arsimore

I. Parathënie

Kuvendi i Republikës së Shqipërisë me ligjin nr. 8496, datë 03.06.1999, ka ratifikuar Konventën Kuadër të Këshillit të Europës për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare. Më 26.07.2001 është dorëzuar Raporti i Parë Kombëtar lidhur me plotësimin e detyrimeve që burojnë nga Konventa Kuadër për Republikën e Shqipërisë.

Më 11.05.2005 Komiteti i Ministrave të Këshillit të Europës ka miratuar Rezolutën nr. ResCMN (2005)2, lidhur me nivelin e zbatimit të Konventës Kuadër nga ana e Shqipërisë.

Më 18.05.2007, Republika e Shqipërisë ka dorëzuar Raportin e Dytë Kombëtar lidhur me detyrimet që burojnë nga ratifikimi i Konventës Kuadër. Komiteti i Ministrave i Këshillit të Europës në datën 08.07.2009 ka miratuar Rezolutën CM/ResCMN(2009)5 datë 08.07.2009, lidhur me nivelin e plotësimit të detyrimeve nga Republika e Shqipërisë në kuadër të Konventës Kuadër.

Mbështetur në nenin 25 paragrafi 2 i Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Minoriteteve Kombëtare (tani e tutje do të konsiderohet si “Konventa Kuadër”) Republika e Shqipërisë paraqet Raportin e Tretë Kombëtar lidhur me nivelin e plotësimit të detyrimeve të Konventës së lartpërmendur.

Ky Raport përmban të dhëna për masat e ndërmarra nga Republika e Shqipërisë gjatë periudhës 2006-2010 në drejtim të përmbushjes të detyrimeve që burojnë nga ratifikimi i Konventës Kuadër.

Mbështetur në Urdhrin e Kryeministrit nr. 201, datë 05.12.2007 “Për ngritjen e grupit të punës për hartimin e raporteve kombëtare në kuadër të konventave ndërkombëtare në të cilat Republika e Shqipërisë është palë “është ngarkuar Ministria e Punëve të Jashtme me hartimin e raporteve kombëtare periodike në bashkëpunim me institucionet shtetërore, me synimin për të paraqitur progresin e arritur si dhe problemet me të cilat jemi ballafaqur për periudhën informuese. Për hartimin e Raportit të Tretë Kombëtar u bashkëpunua me ministritë, institucionet apo organizatat e mëposhtme:

- Ministria e Punëve të Jashtme,
- Ministria e Brëndshme,
- Ministria e Drejtësisë,
- Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta,
- Ministria e Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve,
- Ministria e Arsimit,
- INSTAT,
- Komiteti Shtetëror i Minoriteteve,
- Avokati i Popullit,
- Komisioni Qëndror i Zgjedhjeve,

Në përgatitjen e këtij Raporti është bashkëpunuar edhe me shoqërinë civile, kryesisht me shoqatat që përfaqësojnë minoritetet në Republikën e Shqipërisë.

Ky Raport është i ndarë në dy pjesë. Në pjesën e parë trajtohen masat organizative dhe legislative të ndërmarra nga Republika e Shqipërisë për të plotësuar rekomandimet e bëra nga Komiteti i Ministrave për Ciklin e Dytë. Ndërsa, në pjesën e dytë të Raportit jepet informacion mbi masat e marra për përmirësimin e zbatimit të Konventës Kuadër nen për nen.

II. Masat ligjore dhe organizative të ndërmarra nga Republika e Shqipërisë me qëllim zbatimin e rezultateve të ciklit të dytë të monitorimit

Bazuar në nenin 122 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, çdo konventë ndërkombëtare e ratifikuar nga Kuvendi i Shqipërisë, bëhet pjesë e legjislacionit të brëndshëm, madje ka epërsi mbi ligjet e vendit të cilat nuk pajtohen me të (neni 122, paragrafi 2 i Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë). Duke patur parasysh sa më lart, edhe aktet e adoptuara nga organizmat ndërkombëtare, në kuadër të kontrollit të zbatimit të Konventave ndërkombëtare, kanë po ashtu një pozitë të privilegjuar ligjore në Republikën e Shqipërisë.

Duke ju referuar shqetësimeve të paraqitura në Rezolutën e Komitetit të Ministrave CM/ResCMN(2009)5 lidhur me zbatimin e Konventës Kuadër nga Republika e Shqipërisë dëshirojmë të informojmë se:

Duke e konsideruar transparencën lidhur me qëndrimet e shtetit shqiptar ndaj angazhimeve në konventat ndërkombëtare si një domosdoshmëri, Ministria e Punëve të Jashtme e Republikës së Shqipërisë ka publikuar në websitin e saj të gjitha Konventat ndërkombëtare ku Shqipëria është palë (në kuadër të OKB-së dhe Këshillit të Europës), së bashku me raportet përkatëse. Në mënyrë të vçantë, publikimi i raporteve kombëtare i lejon të gjithë aktorëve dhe faktorëve që veprojnë në fushat e të drejtave të njeriut të njohin pozicionin e shtetit shqiptar për çështjet e veçanta që kanë të bëjnë me këto të drejta si dhe të shprehin në mënyrë individuale apo kolegjiale vlerësimet apo vërejtjet për këto raporte.

Në mars të vitit 2010 Shqipëria u shqyrtua në Këshillin e të Drejtave të Njeriut në Gjenevë në kuadrin e Mekanizmit të Shqyrtimit Universal (UPR), ku si në diskutimet e 48 delegacioneve që morën fjalën në debat ashtu dhe në vlerësimet e trojkës (ShBA, Rusi dhe Ishujt Mauricius) u vlerësuan arritjet, transparenca në drejtim të respektimit të të drejtave të njeriut në përgjithësi dhe në atë të respektimit të të drejtave të minoriteteve në veçanti.

Miratimi i “Opinioneve” nga ana e Komitetit Këshillimor në maj të vitit 2008 nuk mund të mos i nënshtrohej transparencës së publikut dhe në mënyrë të vçantë transparencës ndaj shoqatave të cilat përfaqësojnë minoritetet në Republikën e Shqipërisë. Për këtë qëllim, Ministria e Punëve të Jashtme përktheu në të gjitha gjuhët e minoriteteve tektin e plotë të “Opinioneve” (“Opinionet” nuk u përkthyen vetëm në gjuhën rome, për shkak të njohjes së kufizuar që ka kjo gjuhë në formë të shkruar ndërmjet vetë anëtarëve të këtij komuniteti). Në fillim të janarit 2009 në Ministrinë e Punëve të Jashtme u organizua një ceremoni ku zv/ministri i Punëve të Jashtme u dorëzoi drejtuesve të shoqatave të minoritetit tekstin e përkthyer të “Opinioneve”. Ky takim, si pjesë e dialogut të Qeverisë me përfaqësuesit e minoriteteve, i shërbeu prezantimit të Opinioneve të

Komitetit Këshillimor dhe diskutimit të hapave që do të ndërmerren në funksion të plotësimit të detyrimeve.

Në muajin prill 2009, Grupi Shqiptar i të Drejtave të Njeriut, organizoi një tavolinë të rumbullakët ku u diskutua lidhur me respektimin e të drejtave të minoriteteve në kuadrin e Opinioneve të adoptuara nga Komiteti Këshillimor.

Pjesë e këtij procesi është edhe seminari i organizuar në bashkëpunim me Këshillin e Euopës, më 1 korrik 2010. Zevendëskryetarja e Parë e Komitetit Këshillimor, zj. Izle Brands Kehris dhe pjesmarrësit e tjerë në këtë seminar (kryesisht drejtues të shoqatave të cilët përfaqësojnë minoritetet në Shqipëri) patën rastin të diskutojnë lidhur me nivelin e respektimit të të drejtave të minoriteteve në vendin tonë.

Mungesa e të dhënave të reja lidhur me përkatësinë etnike, ka qënë një ndër vërejtjet e përsëritura nga Komiteti Këshillimor si në Opinionet e para ashtu dhe në ato të dyta. Duke vlerësuar rolin e vaçantë që kanë të dhënat statistikore në lidhje me minoritetet, në mënyrë të vaçantë rendësinë që kanë këto të dhëna në drejtim të monitorimit dhe projektimit të politikave të cilat do të jenë në shërbim të minoriteteve, Qeveria shqiptare ka deklaruar tashmë, se në regjistrimin e ardhshëm të popullsisë do të përfshihet edhe pyetja lidhur me përkatësinë etnike. Ky regjistrim do të kryhet duke filluar nga muaji prill i vitit 2011.

Është ngritur tashmë Komisioni Qëndror i Regjistrimit të Popullsisë në krye të të cilit është vendosur Ministri i Teknologjisë dhe Inovacionit. Komisioni ka miratuar (jo në mënyrë përfundimtare) formularin e regjistrimit të popullsisë ku pyetjet për përkatësinë etnike dhe ajo për përkatësinë fetare janë përfshirë në kuadrin e pyetjeve jo të detyrueshme. Vlen të theksojmë se lidhur me deklarin e përkatësisë etnike në regjistrimin e ardhshëm të popullsisë do të aplikohen kërkesat e nenit 3 të Konventës Kuadër, dmth vetdeklarimin i përkatësisë etnike.

Problemi i përcaktimit të përkatësisë etnike ka qënë një çështje mjaft e debatuar në takime apo seminare të ndryshme. Në respektim të angazhimeve ndërkombëtare, lidhur me këtë çështje, Qeveria shqiptare ka përcaktuar vetdeklarimin si kriterin bazë mbi të cilin do të bëhet identifikimi i përkatësisë etnike të popullsisë.

Me qëllim verifikimin e saktësisë së formularit të regjistrimit të popullsisë, si dhe evidentimin e problemeve të cilat kanë të bëjnë me metodologjinë, strukturën organizative, planifikimin logjistik etj, në datën 28 prill 2010, filloi projekti pilot për regjistrimin e popullsisë dhe pronave. Në projekt u morën një kampion prej 3000 banesash të shpërndara në katër prefektura të ndryshme të vendit si dhe 5 fshatra. Vlen të theksojmë se ndonëse çështja e përkatësisë etnike dhe asaj fetare ishte në kuadrin e pyetjeve fakultative, 98.4% e të

anketuarve i janë përgjigjur pyetjes lidhur me përkatësinë etnike dhe 96.3% e të anketuarve i janë përgjigjur pyetjes për përkatësinë fetare. Pyetsori i regjistrimit të popullsisë ka qënë objekt i një rishikimi të vazhdueshëm. Kontaktet e herë pas herëshme me grupet e interesit, si dhe shkëmbimi i vlerësimeve me eksprtët e EUROSTATIT, ka sjellë një version përfundimtar të formularit, i cili nga njëra anë plotëson maksimalisht intereset e grupeve të ndryshme të interesit dhe nga ana tjetër është në përputhje të plotë me standartet europiane të regjistrimit të popullsisë.

Referuar çështjes së përcaktimit të përkatësisë etnike në versionin aktual të formularit janë parashikuar dy kuadrate në të cilat në njërin shënohet “shqiptare” dhe në tjetrin “tjetër”. Në kuadratin e dytë gjithkush që nuk ka kombësi shqiptare do të shënojë kombësinë të cilës ai i përket. Në versionin e parë të formularit ishin listuar minoritetet të cilat njihen se jetojnë në territorin e RSh-së. Në versionin aktual u ndryshua sepse nga kontaktet me grupet e interesit kishte pretendime lidhur me renditjen. Gjithashtu, edhe Eurostat mendon se listimi i kombësive do të kufizonte mundësinë e njohjes së kombësive të reja që jetojnë në vend.

Gëzimi i të drejtave të barabarta ndërmjet minoriteteve etno-gjuhësore me ato kombëtare është një problem, i cili në mënyrë të vazhdueshme ka qënë një çështje që ka patur nevojë për sqarim. Në realitetin shqiptar, si minoritetet kombëtare ashtu dhe ato etno-gjuhësore konsiderohen minoritete. I vetmi element dallues ndërmjet tyre qëndron në faktin se minoritetet kombëtare kanë një shtet amë (grekët kanë shtet amë Greqinë, maqedonasit kanë shtet amë Maqedoninë etj), ndërsa minoritetet etno-gjuhësore nuk e kanë një shtet të tillë (shtet amë). Ky dallim objektiv ndërmjet këtyre dy kategorive të minoriteteve nuk çënon aspak volumin e të drejtave të tyre. Konventa Kuadër si dhe gjithë korpusi kushtetues e ligjor që garanton të drejtat e minoriteteve e shtrin efektin në mënyrë të barabartë ndaj gjithë minoriteteve, qofshin këta kombëtarë qofshin etno-gjuhësorë. Se sa i vërtetë është ky pohim e provon edhe fakti se minoriteti etno-gjuhësor rom (për të cilin më poshtë do të flasim në mënyrë të detajuar dhe që është njëri nga dy minoritetet etno-gjuhësore të njohura) ka qënë i fokusuar nga politikat shtetërore më shumë se edhe minoritetet kombëtare. E themi këtë për shkak se është i vetmi minoritet ndaj të cilit Qeveria shqiptare ka miratuar një strategji kombëtare. Përfaqësuesit e minoritetit rom janë subjekte të dikriminimit pozitiv për sa i përket regjistrimit në regjistrat e gjendjes civile dhe regjistrimit në shkollë. Nga shteti shqiptar ka politika specifike për arsimin, strehimin apo kujdesin shëndetësor të tyre.

Konventa Kuadër, si pjesë e rëndësishme e legjislacionit shqiptar për mbrojtjen e të drejtave të minoriteteve aplikohet pa asnjë kufizim ndaj të gjithë shtetasve shqiptarë të cilët kanë kombësi të ndryshme nga shumica shqiptare. Me këtë duam të pohojmë se Konventa Kuadër ashtu sikurse edhe Konventa Europiane e të Drejtave të Njeriut apo çdo akt tjetër ndërkombëtar prodhon efekte individuale ndaj shtetasve

shqiptarë, pavarësisht territorit ku ata jetojnë. Nga ana tjetër, nuk ka asnjë akt ligjor apo nënligjorë i cili të kufizojë të drejtat e minoriteteve brënda rajoneve të caktuara.

Koncepti i “*zonave minoritare*” është një praktikë e cila është tejkaluar prej mëse 20 vjetësh. Ndërkohë duhet kuptuar se, aplikimi i disa të drejtave është shumë më e lehtë në një territor ku shumica e popullsisë është minoritare se sa në qytete apo fshatra me popullsi heterogjene. Kështu akti nënligjor i cili rregullon çeljen e klasave në shkollat publike ku mësimi zhvillohet në një nga gjuhët minoritare kërkon që për këtë të kenë aplikuar 35 prindër të cilët nga ana e tyre duhet të kenë kombësinë e shtetit në gjuhën e të cilit kërkohet të zhvillohet mësimi. Është e kuptueshme që kjo e drejtë është lehtësisht e realizueshme në territore ku shumica e popullsisë flet gjuhën minoritare apo të paktën ka një popullsi e cila edhe nëse është minoritet në numër është e mjaftueshme për plotësimin e kriterit sasior, në raport me një qytet me popullsi heterogjerne.

Një situatë shumë më pozitive është aktualisht lidhur me shtypjen e teksteve për të gjitha lëndët në gjuhët minoritare. Sikurse kemi raportuar edhe më parë, kosto e shtypjes së teksteve shkollore për nxënësit minoritarë është deri në 18 herë më e lartë se sa kosto e të njëjtit libër që përdoret për nxënësit shqiptarë. Një rezultat për tu përmendur është shtypja në Greqi e të gjithë teksteve të arsimit bazë, për lëndët që zhvillohen në gjuhën greke. Gjithashtu, mbështetur në Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 107, datë 10.02.2010, “Për botimin, shtypjen, shpërndarjen dhe shitjen e teksteve shkollore të sistemit të arsimit parauniversitar” pajisja me tekste shkollore të fëmijëve të pakicave kombëtare është bërë falas. Kështu, edukimi në gjuhën kombëtare nuk paraqet më problem për sa i përket përgatitjes, shtypjes dhe pajisjes së nxënësve minoritarë me tekste në gjuhën e tyre amë.

Sikurse kemi patur rastin të trajtojmë edhe më parë, në Republikën e Shqipërisë nuk ka një vakum kushtetues apo ligjor në drejtim të respektimit të të drejtave të minoriteteve. Megjithatë, duke njohur karakterin dinamik të zhvillimit të të drejtave të njeriut në përgjithësi dhe atyre të minoriteteve në veçanti, gjykojmë se procesi i përmirësimit të kuadrit ligjor të mbrojtjes së minoriteteve mbetet një detyrim i përhershëm. Miratimi i një ligji specifik për mbrojtjen e të drejtave të minoriteteve është pjesë e projekteve të akteve ligjore të cilat do të miratohen gjatë vitit 2012. Përgatitja e këtij ligji i është ngarkuar Komitetit Shtetëror për Minoritetet. Miratimi i këtij ligji është pjesë e detyrimeve që Shqipëria ka në kuadër të bashkëpunimit me Bashkimin Europian, detyrim ky, që është parashikuar në një dokument sikurse është “Plani Kombëtar i Zbatimit të Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit” (PKZMSA).

Një zhvillim mjaft pozitiv në kuadër të përmirësimit të bazës ligjore

është miratimi i ligjit nr. 10221, datë 4.02.2010 “Për mbrojtjen nga diskriminimi”. Vlen të theksohet se aktiviteti legjislativ në përgatitjen e këtij ligji është një risi për Shqipërinë. Përgatitja e tij është kontribut i një OJF-je, e cila për më shumë se tre vjet punoi në drejtim të hartimit të tij, duke marrë njëkohësisht ekspertizën më të mirë ndërkombëtare në këtë fushë. Teksti final u konsultua thuajse me të gjithë grupet e interest dhe i’u përcoll Parlamentit shqiptar për miratim. Meqënëse në bazë të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë OJF-të nuk gëzojnë të drejtën e iniciativës legjislative, një grup deputetësh të maxhorancës, duke vlersuar si përmbajtjen ashtu dhe domosdoshmërinë e një ligji të tillë, mbështetën këtë iniciativë dhe pasi projekti u shqyrtua nga komisionet e ndryshme të Parlamentit u miratua në unanimitet më 4 shkurt 2010.

Ligji për mbrojtjen nga diskriminimi rregullon zbatimin dhe respektimin e parimit të barazisë në lidhje me etninë, gjininë, racën, identitetin gjinor orientimin seksual etj. Me anë të këtij ligji synohet që në Shqipëri, çdo individ të sigurojë barazi përpara ligjit dhe mbrojtje të barabartë nga ligji, barazi të shanseve dhe mundësive për të ushtruar të drejta, për të gëzuar liri dhe për të marrë pjesë aktive në jetën publike, si dhe mbrojtje nga diskriminimi apo dhe çdo formë sjellje që nxit diskriminim.

Ligji nr. 10221/2010 përcakton se subjekt të tij janë të gjithë personat që jetojnë dhe qëndrojnë në territorin e Republikës së Shqipërisë, si dhe shtetasit shqiptar me banim të përkohshëm apo të përhershëm jashtë kufijve të Shqipërisë.

Gjithashtu, ligji krijon struktura të reja si Komisioneri për mbrojtjen nga diskriminimi, i cili siguron mbrojtje efektive nga diskriminimi dhe nga çdo formë tjetër që nxit diskriminimin.

Sipas ligjit nr. 10221/2010, Komisioneri ka kompetencë:

- i. të shqyrtojë ankesat nga personat ose grupet e personave që pretendojnë se janë diskriminuar;
- ii. të shqyrtojë ankesat nga organizatat që kanë një interes të ligjshëm për të vepruar në emër dhe me pëlqimin me shkrim të individëve ose grupeve të individëve që pretendojnë se ka ndodhur diskriminimi;
- iii. të kryejë hetime administrative pas marrjes së informacionit të besueshëm për shkelje të ligjit;
- iv. të vendosë sanksione administrative sipas përcaktimit të këtij ligji;
- v. të nxisë parimin e barazisë dhe mosdiskriminimit, veçanërisht duke sensibilizuar dhe informuar për këto çështje, përfshirë edhe ofrimin e informacioneve të shkruara, ndër të tjera për këtë ligj, në gjuhën shqipe, në gjuhët e pakicave, si dhe në formate të përdorshme nga persona me aftësi të kufizuara;
- vi. të monitorojë zbatimin e këtij ligji;
- vii. të kryejë sondazhe në lidhje me diskriminimin;
- viii. t’u bëjë rekomandime autoriteteve kompetente, sidomos duke propozuar miratimin e legjislacionit të ri, ose ndryshimin apo reformimin e legjislacionit ekzistues;
- ix. të publikojë raporte dhe të bëjë rekomandime për çfarëdo lloj çështjeje që lidhet me diskriminimin;
- x. disponueshme për këtë mbrojtje;

- xi. të zhvillojë dialogun e rregullt në lidhje me çështjet e diskriminimit me grupet përkatëse sociale, duke përfshirë organizatat joqeveritare;
- xii. të zhvillojë aktivitete ndërgjegjësimi dhe edukimi që ndihmojnë në zbatimin e këtij ligji.
- xiii. t'i drejtohet drejtpërdrejt opinionit publik për çfarëdo lloj çështjeje që lidhet me diskriminimin;
- xiv. me kërkesën e gjykatës që shqyrton çështjen, të parashtojë mendim me shkrim për çfarëdo lloj çështjeje që lidhet me diskriminimin;
- xv. të kontribuojë në raportimet dhe sipas rastit të paraqesë raporte para

Me vendimin nr. 33/2010, Kuvendi i Shqipërisë zgjodhi Komisioneren për mbrojtjen nga diskriminimi dhe me vendimin nr. 34/2010, miratoi strukturën, organikën dhe kategorizimin e pozicioneve të punës të zyrës së komisionerit për mbrojtjen nga diskriminimi.

Ligji nr. 10221/2010 është përafuar plotësisht me:

- a) Direktivën e Këshillit 2004/43/KE të 29 qershorit 2000 për “Zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë ndërmjet personave pavarësisht prejardhjes racore apo etnike”.
- b) Direktivën e Këshillit 2000/78/KE të 27 nëntorit 2000 për “Përcaktimin e një kuadri të përgjithshëm për trajtimin e barabartë në punësim dhe marrëdhëniet gjatë punës”.
- c) Direktivën e Këshillit 2004/113/KE të 13 dhjetorit 2004 për “Zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë ndërmjet burrave dhe grave në mundësinë për të pasur dhe për t'u furnizuar me mallra dhe shërbime”.
- ç) Direktivën e Parlamentit Europian dhe të Këshillit 2006/54/KE të 5 korrikut 2006 për “Zbatimin e parimit të mundësive të barabarta dhe të trajtimit të barabartë të burrave dhe grave në çështjet e punësimit dhe marrëdhëniet gjatë punës”.

Një vëmendje e veçantë i është kushtuar nga Qeveria shqiptare realizimit të “Strategjisë për përmirësimin e jetës së minoritetit rom”. Një informacion të detajuar po përcjellim më poshtë duke trajtuar fushat kryesore ku kjo strategji është përqëndruar në periudhën raportuese.

- **Arsimi**

Në zbatim të Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së Minoritetit Rom” Ministria e Arsimit dhe Shkencës si dhe institucionet e varësisë kanë marrë masa për nevojat e komunitetit Rom në fushën e arsimit.

MASH u ka dërguar për zbatim të gjitha DAR (Drejtorive Arsimore Rajonale) dhe ZA (Zyrave të Arsimit) Strategjinë “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së komunitetit Rom”, dhe Udhëzimi Nr.32, datë 28.08.2008, të Ministrit të Arsimit dhe Shkencës, ku kërkohet ulja e numrit të nxënësve që kanë tendenca braktisjeje meqenëse numrin më të madh të braktisjeve shkollore e përbëjnë fëmijët Rom. Parë në këtë këndvështrim, institucioneve të varësisë i'u është kërkuar të

marrin masa, të dërgojnë në MASH, në Drejtorinë e Kurrikulës dhe Monitorimit – Vlerësimit, dy herë në vit (në fund të çdo semestri) informacion për zbatimin e kësaj strategjie.

Në drejtim të aktiviteteve të ndërmarra nga MASH në zbatim të Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së komunitetit Rom” në bashkepunim me UNICEF dhe “Save the Children” është realizuar studimi për evidentimin e situatës së arsimit të romëve në vëndin tonë, mbledhjen e të dhënave statistikore, me qëllim kthimin e tyre në vendimmarje, evidentimin e përvojave pozitive në drejtim të edukimit të fëmijëve rom dhe masat që duhen marrë për përmirësimin e cilësisë së arsimit.

Cilësia e arsimit që fëmijët Rom arrijnë të marrin është dukshëm më e ulët se ajo që marrin fëmijët e maxhorancës.

Në Udhëzimin e MASH për nisjen e vitit shkollor 2009-2010 shkruhet: Të hartohen programe të veçanta pune në nivel klase dhe shkolle për ndërgjegjësimin e prindërve për rëndësinë e shkollimit. DAR/ZA, kopshtet dhe shkollat janë udhëzuar të rrisin sensibilizimin e familjeve romë për rëndësinë e shkollimit të tyre në çdo nivel. Mësuesit kujdestarë, edukatorët në kopshte dhe punonjësit socialë apo psikologët në institucionet arsimore e kanë pjesë të përshtimit të punës së tyre mbështetjen dhe sensibilizimin e vazhdueshëm të fëmijëve dhe prindërve.

Në vitin 2008 ka nisur hapja e klasave përgatitore për parashkollorët 5-6 vjeçarë në të gjithë vëndin. Vetëm për vitin 2008-2009 në këto klasa janë regjistruar rreth 450 fëmijë të ardhur nga komuniteti rom në vënd. Edhe këtë vit janë hapur gjithsej 100 klasa përgatitore, si një nga objektivat kryesore të Strategjisë së Arsimit Parauniversitar, proces i cili është në vazhdim. Është parë me përparësi që hapja e këtyre klasave të bëhet pranë komunitetit Rom. Regjistrimi për fëmijët Rom për vitin 2009-2010 ka patur përparësi absolute, bazuar në udhëzimin e Ministrit të Arsimit për fillimin e vitit të ri shkollor.

Në Udhëzimin e Ministrit për nisjen e vitit shkollor 2009-2010 Drejtoritë Arsimore Rajonale udhëzohen që me përparësi të ndiqen në këtë vit shkollor projektet në shërbim të edukimit të fëmijëve të shtresave të marginalizuara. Për këtë, DAR/ZA-të, si dhe drejtoritë e shkollave të punojnë për përfshirjen e fëmijëve Rom (sidomos në kuadër të Dekadës Rome), të fëmijëve me aftësi të kufizuara, të fëmijëve të familjeve të ngujuara etj, nëpërmjet realizimit të politikave arsimore mbështetëse dhe trajnimit të mësuesve që punojnë me nxënësit e këtyre shtresave, sipas udhëzimeve të MASH-ës.

Kopshtet që funksionojnë në kuadër të projekteve të ndryshme kanë mbledhur në to kryesisht fëmijë rom por dhe fëmijë të tjerë. Në të gjithë vëndin janë afërsisht 28 kopshte të tillë si në Lezhë, Fier, Durrës Tiranë, Elbasan, Berat etj.

Me VKM nr.997, datë 13.05.2009, për nxënësit në arsimin 9-vjeçar, që vijnë nga familje ose shtresa sociale në nevojë dhe që përfitojnë ndihmë ekonomike, çmimi i blerjes së teksteve për arsimin 9-vjeçar mbulohet në formë kompensimi si “transfertë tek individit” në masën 100% të tij. Orët e lira në shkolla kanë për qëllim pikërisht mësimdhënien shtesë për nxënësit që kanë nevojë, përfshi këtu edhe mësimin e gjuhës shqipe për nxënësit Rom që kanë mangësi në të.

MASH ka udhëzuar DAR/ZA dhe shkollat, të cilat e kanë pjesë të punës së tyre tashmë evidentimin në vazhdimësi të talenteve, për të mundësuar kështu konkurrimin në shkolla artistike apo profesionale. Në Udhëzimin Nr. 34, datë 02.11.2009 “Për organizimin e veprimtarive në shërbim të nxënësve në arsimin parauniversitar”, theksohet se efektiviteti i veprimtarive me nxënësit është pjesë e vlerësimeve vjetore të punës së mësuesve dhe drejtuesve të shkollave.

Vazhdon zbatimi i Projektit Shansi i Dytë për arsimimin e nxënësve që kanë braktisur shkollën, ku në përbërje të këtij kontigjenti një pjesë të madhe zënë edhe anëtarë të komunitetit rom.

MASH po vazhdon me përparësi rikonstruktimin e shkollave dhe kopshteve në të gjithë vendin, duke synuar hapjen e kopshteve të reja.

Në bazë të VKM nr.998, datë 30.09.2009, propozuar nga MASH, nxënësit dhe studentët nga zonat urbane përfitojnë bursa mbi bazën e kriterit të të ardhurave për frymë, ndërsa nxënësit e studentët nga zonat rurale përfitojnë bursë atëherë kur familja përfiton ndihmë ekonomike.

Në kuadër të Planit të Aktiviteteve të Dekadës Rome, pritet të rezervohen kuota në universitete për studentë nga komuniteti Rom.

- **Punësimi**

MPÇSSHB në kuadrin e Strategjisë Sektoriale të Punësimit dhe Formimit Profesional 2007 – 2013, si dhe në mbështetje të disa strategjive të tjera si Strategjia Kombëtare e Përfshirjes Sociale, zbaton programe për integrimin e punëkërkesve të papunë në tregun e punës. Nëpërmjet zyrave të punësimit, Ministria zbaton disa programe aktive në tregun e punës ku mund të përmenden: ndërmjetësimin në punë, këshillimi për punë dhe profesion, formimin profesional dhe programet e nxitjes së punësimit. Këto programe janë të fokusuara kryesisht në grupet e veçanta nga Minoriteti Rom të cilët kanë vështirësi për t’u përfshirë në këtë treg. Nxitja e punësimit dhe formimit profesional e të rinjve rom trajtohet me përparësi nga zyrat e punësimit, pasi shkalla e papunësisë tek të rinjtë është e lartë (27.16% për moshat 15-24 vjeç në krahasim me 10.9% të shkallës së të papunëve 25-64 vjeç).

Ndërkohë edhe në ligjin nr. 7995 datë 20.09.1995 “Për nxitjen e punësimit”, janë përcaktuar grupet e veçanta të punëkërkuësve të papunë të cilët kanë vështirësi për t’u përfshirë në tregun e punës. Me termin “grupe të veçanta”, sipas këtij ligji nënkuptohen punëkërkuësit: nëna me shumë fëmijë; me moshë mbi 50 vjeç; të rinj nën 18 vjeç; e papunë afatgjatë; nga familje në nivelin e varfërisë; viktima të trafikut; që përfitojnë nga programet e mbështetjes me të ardhura; që dalin të papunë nga ndërmarrjet dhe institucionet në proces reformimi, ristrukturimi dhe privatizimi; vajza nëna të papuna; femra të divorcuara me probleme sociale; që kthehen nga emigracioni me probleme ekonomike; të sapodiplomuar të paorientuar në tregun e punës; që kanë vuajtur dënimin me burgim; me aftësi të kufizuar; Rom; jetime që kanë fituar statusin si të tillë dhe janë të papunë.

Në mbështetje të po këtij ligji për të ofruar mundësi të barabarta këtyre grupeve, janë hartuar dhe aplikuar politika që janë masa pozitive ose diskriminim pozitiv, të cilat në të shumtën e rasteve janë të nevojshme për momente kritike, në të cilat ndodhen këto grupe. Programet e nxitjes së punësimit, që zbatohen në mbështetje të këtyre grupeve janë:

- VKM nr.632, datë 18.09.2003 “Për programin e nxitjes së punësimit të punëkërkuësve të papunë femra”, (ndryshuar me VKM nr.508, datë 8.08.2007) ku grupet e veçanta të trajtuara janë femrat mbi 35 vjeç, të trafikuar, gra nga komuniteti rom dhe femra me aftësi të kufizuar, kompensohet dhe një pjesë e pagës deri në nivelin e pagës minimale. Ky program mbështetet nga buxheti i shtetit dhe ka filluar zbatimin e tij në vitin 2004.

- VKM nr. 48, datë 16.01.2008 “Për masën dhe kriteret e përfitimit nga programi i nxitjes së punësimit të punëkërkuësve të papunë në vështirësi”, ndryshuar me VKM nr. 991, datë 2.07.2008, ku punëkërkuës të papunë në vështirësi sipas këtij programi janë konsideruar:

- a) të papunët afatgjatë;
- b) personat, që përfitojnë ndihmë ekonomike;
- c) personat, që përfitojnë pagesë papunësie;
- ç) personat, që hyjnë për herë të parë në tregun e punës, të moshës 18-25 vjeç;
- d) personat mbi 45 vjeç, që nuk kanë një arsimim më të lartë se arsimit mesëm ose ekuivalent të tij;
- dh) personat me aftësi të kufizuar;
- e) personat nga komuniteti rom.

- Një akt tjetër i hartuar nga Ministria është aplikimi i tarifave falas për grupet e veçanta, që janë punëkërkuës të papunë të regjistruar në zyrat e punësimit dhe duan të ndjekin kurse të profesioneve të formimit profesional, të ofruara nga Drejtoritë Rajonale të Formimit Profesional Publik (DRFPP). Në këtë target grup janë përfshirë komuniteti rom, vajzat dhe gratë e trafikuar, personat që kanë

vuajtur dënimin me heqje lirie, jetimët dhe personat me aftësi të kufizuar.

Nëpërmjet formimit profesional synohet trajnimi i punëkërkuësve të papunë të regjistruar në zyrat e punësimit për t'u integruar dhe riintegruar në tregun e punës. Për kategori dhe grupe të veçanta, ndiqet një politikë favorizuese, konkretisht për punëkërkuësit e papunë të regjistruar në zyrat e punësimit nëse dëshirojnë të ndjekin një kurs të formimit profesional. Në qëndrat publike aplikohet reduktimi i tarifës së regjistrimit prej 50%, ndërsa për punëkërkuësit e papunë të regjistruar në zyrat e punësimit, të cilët duan të ndjekin një kurs të formimit profesional dhe i përkasin këtyre grupeve në nevojë (komuniteti rom, jetimë, personat me aftësi të kufizuara, vajzat dhe gratë e trafikuar, personat që kanë vuajtur dënimin me heqje lirie) e përfitojnë këtë shërbim falas.

Gjithashtu, së fundmi është miratuar nga Parlamenti shqiptar ligji nr.10221, datë 04.02.2010 “Për mbrojtjen nga diskriminimi”, në të cilin ka një shtrirje më të gjerë të grupeve që rrezikohen nga diskriminimi, se sa ato të parashikuara në legjislacionin ekzistues.

Në kuadër të programit “Një OKB” financuar nga qeveria spanjolle dhe zbatuar nga ILO nëpërmjet projektit “Punësimi dhe Migrimi i të Rinjve”, po përgatitet Plani Kombëtar i Aksionit nga Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta në bashkëpunim me Ministrinë e Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, Ministrinë e Punëve të Jashtme, INSTAT, Ministrinë e Bujqësisë, Ministrinë e Ekonomisë, Tregtisë dhe Energjitikës, si dhe partnerët sociale. Ky plan aksioni ka për qëllim:

- Analizën e situatës së tregut të punës në përgjithësi dhe të rinjve në veçanti, rishikimin e politikave dhe programeve ekzistuese që prekin punësimin e të rinjve, kuadrin institucional dhe koordinimin e punësimit të të rinjve dhe bashkëpunimin për zhvillim në punësimin e të rinjve;
- Përcaktimin e politikave prioritare ku përfshihen identifikimi dhe analiza e problemit si dhe gjenerimi i opsioneve të politikave;
- Planifikimi ku përfshihen objektivat dhe synimet e punësimit të të rinjve, rezultatet dhe treguesit kryesore operacionale, burimet, zbatimi i mekanizmave koordinues si dhe monitorimi dhe vlerësimi.

Gjithashtu, në zbatim të Programit të Qeverisë 2009 - 2013, Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta do të hartojë një program të ri për mbështetjen e të rinjve që hyjnë për herë të parë në tregun e punës duke i mbështetur financiarisht punëdhënësit që i punësojnë me masën e sigurimeve të detyrueshme për periudha të caktuara kohe. Ky program do të fillojë të zbatohet në vitin 2011.

Gjatë vitit 2008, të regjistruar pranë Zyrave të Punësimit si punëkërkues të papunë rezultuan 3223 rom.

Nga zbatimi i programeve për nxitjen e punësimit gjatë vitit 2008 kanë përfituar 14 Rom në qytetet Lezhë dhe Vlorë, përkatësisht në aktivitete si përpunim peshku dhe ndërtim. Gjithashtu, nga ndërmjetësimet e punonjësve të shërbimeve të punësimit në Zyrat e Punësimit janë punësuar 292 punëkërkues të papunë nga grupet e veçanta, ku përfshihen edhe romët.

Gjatë vitit 2008, kanë përfituar Formim Profesional me tarifa falas gjithsej 20 punëkërkues të papunë rom, në qytetet Durrës, Elbasan, Vlorë dhe Fier.

Gjatë vitit 2009, numri i punëkërkuesve të papunë Rom, të regjistruar pranë zyrave përkatëse të punësimit dhe që kanë përfituar shërbimet e ndryshme që ofrohen nga punonjësit e shërbimeve të punësimit në shkallë vendi, për periudhën Janar – Shtator 2009 është 2629 persona, pjesa më e madhe e të cilëve janë në qytetin e Tiranës (1155), dhe të tjerët në Elbasan, Berat, Durrës, Korçë, dhe Lezhë.

Punëkërkuesit e papunë nga Minoriteti Rom, si më sipër, që janë punësuar nëpërmjet ndërmjetësimit të punonjësve të shërbimeve të punësimit, në zyrat përkatëse të punësimit në rrethe të ndryshme të vendit janë 30, nga të cilët 11 janë femra.

Në fushën e formimit profesional në mbështetje të legjislacionit përkatës u kushtohet vëmendje e veçantë personave nga grupet vulnerabël. Kështu, për vitin 2009, kanë përfituar formim profesional me tarifë falas dhe janë certifikuar 121 persona, ndërsa vazhdojnë kurset edhe 29 të tjerë në kurset e profesioneve, që ofrohen nga DRFPP-të MPÇSSHB ka pasur si fokus kryesor në fushën e mbrojtjes shoqërore, implementimin e sistemit të mbrojtjes sociale dhe standarteve, duke luftuar përjashtimin social dhe diskriminimin.

Kështu në fushën e mbrojtjes sociale:

-U miratua me VKM nr 80, dt. 28.1.2008 dhe po implementohet Strategjia Sektoriale e Mbrojtjes Sociale dhe Plani i Veprimit për zbatimin e saj. Në Strategji përcaktohen objektiva ambicioze për garantimin e përfshirjes së individëve dhe familjeve në nevojë dhe mbulimin e nevojave në përputhje me linjën e varfërisë prej 2 USD/ në ditë për person. Një ndër komponentët e Strategjisë së Mbrojtjes Sociale janë komuniteti rom dhe pakicat e tjera të cilët do të zënë një vënd qëndror. Në këtë Strategji janë përcaktuar prioritetet e fushave kryesore deri në vitin 2013 dhe janë reflektuar parimet dhe direktivat e Bashkimit Evropian.

Për administrimin e skemes së NE është përmirësuar dhe thjeshtëzuar deokumentacioni që përdoret për identifikimin e familjeve të varfëra që

do të përfshihen në skemën e NE; mbulohen më mirë nevojat e familjeve të varfëra me asistencë sociale.

-Ulja e numrit të familjeve dhe rritja e fondeve buxhetore (në ndryshim nga praktikat e mëparshme) ka ndikuar në rritjen e masës mesatare të NE për familje.

-Masa mesatare e NE për familje në vitin 2008 u rritën në 3 mijë lekë nga rreth 1800 lekë në 2007 ose me 50 % më shumë.

-Për garantimin e përfshirjes sociale janë përgatitur disa përmirësime në ligjin nr. 9355 “Për Ndihmën dhe Shërbimet Shoqërore”, të cilat lidhen me zgjerimin e grupeve përfituese, sigurimin e përfshirjes sociale dhe mosdiskriminimin e disa individëve dhe grupeve në nevojë;

Bazuar në ligjin nr. 9355, datë 10.03.2005, “Për ndihmën dhe shërbimet shoqërore”, ka filluar dhënia e informacionit për komunitetin Rom nga administratorët socialë nëpër bashki e komuna. Administratorët social në bashki dhe komuna kanë detyrimin të japin informacion dhe asistencë për plotësimin e dokumentave për përfitimin e ndihmës ekonomike dhe identifikimin e nevojave për shërbime të njerëzve në nevojë etj. Rritja e nivelit tavan të përfitimit për ndihmën ekonomike në 7000 lekë, përbën një avantazh për familjet Rome me shumë pjesëtarë.

-Lidhur me integrimin e fëmijëve rom të rrugës në jetën normale mund të përmendim politikat dhe programet që janë ndërmarrë për eliminimin e punës së fëmijëve. Ministria e Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta ka demonstruar angazhim të drejtpërdrejtë në luftën kundër punës së fëmijëve duke trajtuar si target grupin kryesor fëmijët e rrugës.

Komiteti Drejtues Kombëtar “Për eliminimin e punës së fëmijëve” (i krijuar në nëntor 2001) si struktura më e lartë në nivel politikbërës për integrimin e çështjes së punës së fëmijëve në politikat kombëtare që hartohen, ka miratuar zbatimin e Projektit “Sistemi i Monitorimit të Punës së Fëmijëve në Shqipëri”, faza e dytë e cila ka filluar në muajin nëntor 2008, është shtrirë në 5 rajone kryesore. Kjo fazë e dytë ka konsoliduar modelin e krijuar në fazën e parë, duke patur në fokus kryesisht fëmijët e rrugës që janë edhe kategoria më e prekur nga ky fenomen dhe zgjerimin e projektit në Tiranë Korçë, Berat, Elbasan e Shkodër, ku fenomeni i punësimit të fëmijëve është më shqetësues.

Ky projekt si një bashkëpunim i të gjithë aktorëve në nivel lokal synon:

- Në institucionalizimin e monitorimit të punës së fëmijëve, nëpërmjet krijimit dhe funksionimit të Komiteteve të Veprimit Lokal me përfaqësues të nivelit të lartë të të gjithë institucioneve lokale, grupeve të interesit dhe OJF-ve që lidhen me punën e fëmijëve, si dhe Grupeve Monitoruese Multidisiplinare që punojnë direkt në terren për identifikimin dhe monitorimin e fëmijëve që punojnë dhe atyre në risk.

- Integrimin e fëmijëve që punojnë dhe atyre në risk nëpërmjet referimit të tyre në shërbime sipas vendimeve të Komiteteve të

Veprimet Lokal dhe monitorimit afat gjatë nga Grupet Multi-disiplinare.

- Rritjen e sensibilizimit të përgjithshëm mbi çështjen e punës dhe politikat dhe programet që duhen implementuar për minimizimin dhe zhukjen e këtij fenomeni.

Memorandumi i Mirëkuptimi ndërmjet Ministrisë së Punës, Çështjeve Sociale dhe Shanseve të barabarta dhe Organizatës Ndërkombëtare të Punës (ILO), që u rinënkrua edhe për një afat tjetër pesë vjeçar, do t'i shërbejë forcimit të bashkëpunimit edhe në të ardhmen për mbështetjen në vazhdimësi që ka dhënë Programi IPEC në Shqipëri në arritjen e rezultateve të Programit Kombëtar për Eliminimin e Punës së Fëmijëve në Shqipëri”.

- **Shëndetësia**

Aktualisht nga të gjitha strukturat e sistemit shëndetësor në nivel vendi është kryer regjistrimi i popullatës romë duke evidentuar jo vetëm grupmoshat e rritura, por veçanërisht grupmoshat femënore, të cilët duhet të futen në skemën e vaksinimit të detyrueshëm por edhe ndjekja e gjëndjes shëndetësore e grave shtatëzëna.

Instituti i Shëndetit Publik në kuadër të Programit Kombëtar të HIV/AIDS/IST për parandalimin e infeksionit HIV/AIDS në Republikën e Shqipërisë ka kryer një sërë aktivitetesh specifike për minoritetin Rom.

-Qendrat e Këshillimit dhe Testimit Vullnetar (QKTV) janë të hapura në 10 prefektura, pranë Drejtorive të Shëndetit Publik (Tiranë, Durrës, Lezhë, Shkodër, Fier, Vlorë, Gjirokastrë, Korçë, Berat, Elbasan). QKTV ofrojnë shërbime për popullatën në përgjithësi dhe për grupet vulnerabël në veçanti (si përdorues të drogave, punonjëset e seksit dhe femrat e trafikuar, Romët, adoleshentët, emigrantët, meshkujt që kryejnë seks me meshkujt, etj). Në çdo qendër punon një ekip i përbërë nga mjeku i laboratorit, psikologu, epidemiologu dhe laboranti. Shërbimet që ofrohen pranë këtyre qendrave janë falas për çdo person.

Një pjesë e madhe e aktiviteteve në këtë komunitet është mbështetur financiarisht nga Fondi Global në luftën kundër HIV/AIDS ku dhe pjesëtarë nga komuniteti rom janë të përfshirë direkt në zbatimin e aktiviteteve.

Ligji nr. 9952, datë 14.07.2008 “Për parandalimin dhe kontrollin e HIV/AIDS-it” parashikon rregullat për parandalimin dhe kontrollin në marrjen e masave për HIV/AIDS-in, kujdesin, trajtimin dhe mbështetjen për personat që jetojnë me HIV/AIDS, pa asnjë lloj diskriminimi. Ky ligj e konsideron si akt të ndaluar stigmatizimin dhe diskriminimin e një personi që jeton me HIV/AIDS.

Drejtoritë e Shëndetit Publik të rretheve janë udhëzuar në mënyrë që problemet e komunitetit Rom të njihen dhe të diskutohen me të gjithë personelin shëndetësor. Vaksinimi konsiderohet si një shërbim bazë i shëndetit publik. Vëmë në dukje se të gjithë fëmijët, pavarësisht nga vendbanimi apo statusi i tyre ekonomik, janë objekt i vaksinimit. Në ato zona, ku popullsia Rome është e identifikuar zbatohet me përpikmëri skema e detyrueshme e vaksinimit. Megjithatë, për pjesën lëvizëse të komunitetit Rom si dhe në ato zona ku anëtarët e këtij komunitetit nuk janë të regjistruar, Instituti i Shëndetit Publik ka ndërhyrë me fushata vaksinimi. Duhet thënë se personeli shëndetësor vazhdon të hasë vështirësi edhe në zbatimin e kësaj skeme të detyrueshme për arsye se shumë nëna rome nuk pranojnë të vaksinonjë fëmijët për shkak të mentalitetit të tyre për vaksinat.

Në këshillimoren e gruas dhe qendrat shëndetësore në fshat bëhet rregullisht ndjekja e grave rome shtatzëna, megjithëse në mjaft raste është e vështirë. Gratë rome marrin edhe informacion dhe metoda moderne kontraceptive, të cilat jepen falas në qendrat e planifikimit familjar. Moshja e re e vajzava që mbeten shtatzëna është një problem, të cilin personeli shëndetësor i konsultorit të gruas e trajton në mënyrë të veçantë.

Ministria e Shëndetësisë dhe Instituti i Shëndetit Publik me mbështetjen e donatorëve USAID, UNFPA, UNICEF dhe Kryqi i Kuq Shqiptar kanë kryer aktivitete të cilat kanë të bëjnë me promovimin dhe edukimin shëndetësor për problemet e shëndetit riprodhues e në mënyrë të veçantë për ndërgjegjësimin e popullatës për metodat moderne kontraceptive.

Për çështjet dhe problemet e shëndetit të nënës dhe fëmijës si dhe planifikimit familjar janë bërë trajnime edhe me bazë komunitare ku janë përfshirë anëtarë të komunitet rom.

Është vënë re një rritje e numrit të grave rome që marrin metoda moderne kontraceptive, por problem mbetet vazhdimësia e marrjes së tyre. Nga kontraceptivët preferohen depo-provera dhe dispozitivi intra-uterinë (IUD) për arsyen e thjeshtë se ato përdoren për një kohë relativisht më të gjatë.

- **Strehimi**

Në zbatim të Strategjisë Kombëtare “Për përmirësimin e kushteve të jetesës së Minoritetit Rom”, MPPTT në buxhetin e vitit 2008 vuri në dispozicion shumë prej 30 milion lekësh për financimin e projekteve në zbatimin e strategjisë.

Pas miratimit të këtyre fondeve për vitin 2008, Drejtoria e Politikave të Strehimit, hartoi termat e referencës për projekte të financueshme ku u përcaktuan:

- Ndërtimi i banesave të reja ku numri minimal nuk mund të jetë më pak se 15 banesa
- Përmirësimi i kushteve fizike të banesave apo ngrehinave ku banon komuniteti rom
- Përmirësime të shërbimeve bazë (uji i pijshëm, kanalizime)
- Dokumentacioni që duhej të paraqiste Bashkia/Komuna.

Projektet e paraqitura nga bashkitë u morën në shqyrtim për t'u vlerësuar nga Komisioni i ngritur për këtë qëllim. Për rrjedhojë përfituesit e financimit nga Buxheti i MPPTT për vitin 2008 ishin Bashkia e Tiranës, Kuçova, Korça, Bilishti dhe Komuna Pojan.

Realizimi i financime është realizuar 100% në Bashkinë e Kuçovës, Bilishtit dhe Komunën Pojan. Në Bashkitë e Tiranës dhe të Korçës nuk janë realizuar investimet për ndërtimin e objekteve të reja, si pasojë e mos realizimit të tenderit për shkak të kohës së shkurtër.

Për vitin 2009, në investimet e buxhetit të shtetit nuk janë miratuar fonde për përmirësimin e kushteve të jetesës së Komunitetit Rom, por do të jetë një nga programet që do të planifikohet në projekt-buxhetin afatmesëm 2010-2012.

Shërbimi i higjienë-epidemiologjisë në rrethe ka bashkërenduar punën për monitorimin e ujit të pijshëm edhe në vendodhjet e komunitetit Rom. Uji i pijshëm monitorohet duke marrë kampione nga pikat fundore 2 herë në ditë. Gjatë këtij viti nuk janë vërejtur probleme me ujin e pijshëm në këto zona.

Problem vazhdojnë të mbeten kushtet higjieno-sanitare të mjediseve të banimit dhe mjediseve përfaqëse të banesave ku vërehet mungesa e kanalizimeve të ujrave të zeza, prania e bagëtive shtëpiake dhe mbetjeve urbane. Inspektorët e higjienës dhe epidemiologjisë bashkëpunojnë me specialistët e pushtetit vendor për të koordinuar punën për marrjen e masave adekuate, në përputhje me planet e përbashkëta egzistuese.

Instituti i Shëndetit Publik në bashkëpunim me organizata të ndryshme ka kryer trajnime me anëtarë të komunitetit për ndërgjegjësimin e përmirësimit të kushteve higjieno-sanitare të mjediseve të banimit dhe mjediseve përrreth.

- **Kultura**

Në fushën e kulturës, MTKRS ka mbështetur financiarisht aktivitetet e mëposhtme, të cilat kanë si objektiv kryesor promovimin dhe integrimin e minoritetit Rom në shoqërinë shqiptare.

Duke konsideruar integrimin e rinisë rome në rininë shqiptare, si një nga hapat më të rëndësishëm për ndryshimin e mentalitetit

diskriminues dhe për krijimin e një shoqërie pa paragjykime, MTKRS i ka kushtuar kësaj çështjeje një hapësirë të konsiderueshme në Strategjinë Kombëtare të Rinisë 2007-2013.

Në Kuadrin e Javës së Europës, MTKRS – Drejtoria e Politikave Rinore në bashkëpunim me Zyrën e Informacionit të Këshillit të Europës përfundoi trajnimet nga 12-15 Maj 2008 me temë “ Të Drejtat e Njeriut nëpërmjet edukimit bashkëmohatar”, dedikuar 50 studentëve nga fakultete të ndryshme të Universitetit të Tiranës, në kuadrin e nismës rinore “Bëhu dhe ti pjesë e rinisë europiane”. Një nga temat e trajtuara gjerësisht në këtë trajnim ishte edhe tema e të drejtave të njeriut në kuadrin e të drejtave të minoriteteve.

Kjo Ministri mbështet aktivitete të organizuara nga OJF-të rome për të promovuar traditën dhe kulturën rome apo për të marrë pjesë në aktivitete/gara ndërkombëtare. Në vitin 2009, MTKRS-ve ka mbështetur dy aktivitete madhore:

- a). Koncertin “Dita e Muzikës Tradicionale Rome”, organizuar nga Qendra për një vizion bashkëkohor Rom në datën 5 Qershor me një vlerë prej 300.000 lekë.
- b). Koncertin “Shqipëria në Simbiozë me Minoritetet”, organizuar nga qendra “Art & Color” me vlerë 400.000 lekë.
- c). Në festivalin folklorik Kombëtar të Gjirokastrës, Romët nuk u përfaqësuan si grup më vete por morën pjesë në grupet e qarqeve të cilëve u përkisnin.

Në strukturën e re të Ministrisë së Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve pranë Drejtorisë së Librit është ngritur edhe Sektori i Diasporës dhe Minoriteteve, i cili është krijuar në shenjë përkujdesjeje shtetërore ndaj asaj pjese të konsiderueshme të popullsisë shqiptare, e cila aktualisht e ka ndërtuar jetën e saj jashtë kufijve të shtetit amë, por edhe pakicave të huaja që jetojnë në territorin e Republikës së Shqipërisë.

- **Trafikimi**

Zyra e Koordinatorit Kombëtar për luftën kundër Trafikimit të Qënieve Njerëzore (ZKKA), ku bën pjesë edhe Njësia Antritrafik, në vazhdimësi ka zhvilluar aktivitete ndërgjegjësuese kundër trafikimit të qënieve njerëzore me fokus të veçantë parandalimin e trafikimit të personave. Në këtë kuadër janë parashikuar dhe janë zhvilluar aktivitete të ndryshme ndërgjegjësuese me karakter informues mbi rreziqet dhe pasojat e trafikimit dhe aspekte të tjera të veçanta, që kanë të bëjnë me përfshirjen e fëmijëve në shkolla, regjistrimin e tyre në zyrat e gjendjes civile dhe përcjelljen e mesazheve të tyre sensibilizuese.

Me miratimin e Vendimit nr. 1083, datë 23.07.2008 të Këshillit të Ministrave të “Strategjisë Kombëtare për Luftën kundër Trafikimit të Qënieve Njerëzore 2008-2010”, si dhe të dokumentit plotësues “Strategjia Kombëtare për Luftën kundër Trafikimit të Fëmijëve dhe

Mbrojtjen e Fëmijëve, Viktima të Trafikimit”, në planet e tyre të veprimit janë adresuar çështje specifike për përmirësimin e kushteve të jetesës së komunitetit rom.

Ndër aktivitetet e planifikuara në Planin e Veprimit të dy Strategjive të përmëndura më sipër do të veçonim:

- Sigurimi i ndërgjegjësimit të fëmijëve e prindërve të tyre për çështjet e anti-trafikimit në bashkësitë e tyre;
- Zhvillimi i fushatave të vazhdueshme të ndërgjegjësimit, përfshirë informacion mbi alternativat ekonomike dhe ndihmën e vlefshme, drejtuar shtresave dhe bashkësive më në rrezik;
- Nxitja dhe krijimi i organizatave me bazë në komunitet dhe i Grupeve Këshillimore në Komunitet (GKK), për t'u përfshirë në hartimin dhe zbatimin e veprimtarive me bazë në komunitet, arsim, dhe për të shërbyer si pikë kontakti brenda mekanizmit të tyre vendor të referimit (krahas punonjësit për mbrojtjen e fëmijëve dhe psikologut të shkollës).

Aktualisht Shqipëria ka një kuadër të plotë ligjor, i cili është në përputhje edhe me Konventat dhe dokumentat e tjerë ndërkombëtarë. Trafikimi i qënieve njerëzore në legjislacionin tonë penal parashikohet si vepër më vete në tre nene të veçanta të Kodit Penal, përkatësisht: neni 110/a “Trafikimi i Personave”, neni 114/b “Trafikimi i femrave”, neni 128/b “Trafikimi i të miturve” dhe është në përputhje të plotë me Konventën e Kombeve të Bashkuara kundër Krimit të Organizuar dhe dy Protokollet e saj shtesë. Klasifikimi më vete i kësaj vepre penale dhe ashpërsimi i dënimeve ka ndikuar në mënyrë të drejtpërdrejtë në goditjen e fenomenit dhe parandalimin e tij.

Sipas këtyre neneve dënimi varion nga 5-15 vjet dhe me gjobë nga dy milion deri në gjashtë milion lekë, në varësi të rrethanave rënduese dënimi rritet nga 15-25 vjet deri edhe në burgim të përjetshëm dhe me gjobë deri në 10 milion lekë.

Krahas këtij neni për të siguruar dhe garantuar një mbrojtje sa më efektive të fëmijëve janë shtuar edhe nene të reja ndër të cilat mund të përmendim ndryshimet e KP të miratuara nga Kuvendi me Ligjin nr. 9859, datë 21.01.2008. Më konkretisht nenet e shtuara janë neni 124/b “Keqtrajtimi i të miturve”, që ndër të tjera dënon fenomenin e shfrytëzimit të fëmijëve për punë të detyruar, lypje dhe shërbime të tjera të detyruara, shtesa e një paragrafi në nenin 117 “Pornografia” në lidhje me pornografinë me të mitur, si dhe shtesa në nenin 128/b “Trafikimi i të miturve”, ku tashmë penalizohet me ligj jo vetëm rekrutimi, fshehja, pritja etj. por edhe shitja e të miturve.

Përveç plotësimit të kuadrit ligjor në mbrojtje të komunitetit Rom në veçanti të fëmijëve, kohët e fundit është punuar më tepër për konsolidimin e mekanizmave ekzistues (Mekanizmi Kombëtar i Referimit të Viktimave të Trafikimit, Komitetet Rajonale Antitrafik si

dhe Autoritetit Përgjegjës i cili ka në administrim edhe bazën e të dhënave të viktimave të trafikimit). Në vend, tashmë janë ngritur dhe funksionojnë një sërë agjensish të cilat merren me identifikimin, referimin dhe mbrojtjen e viktimave të mundshme të trafikimit.

Ristrukturimi i Policisë së Shtetit, ndarja e Drejtorive të Policisë së Kufirit dhe Migracionit nga Drejtoritë e Policisë së Qarqeve, forcimi dhe menaxhimi i integruar i kufijve si dhe përmirësimi i procedurave të identifikimit të shtetasve kanë ndikuar drejtpërsëdrejti në parandalimin e trafikimit ku më të rrezikuar janë grupe të veçanta si komuniteti Rom.

Ndër agjensitë më të rëndësishme që punojnë dhe kontribuojnë në parandalimin dhe luftën kundër trafikimit janë:

1. Komiteti Shtetëror për Luftën kundër Trafikimit të Qënieve Njerëzore;
2. Koordinatori Kombëtar për Luftën kundër Trafikimit të Qënieve Njerëzore;
3. Njësia Antitrafik pranë Ministrisë së Brëndshme;
4. Task Forca Kombëtare për Luftën kundër Trafikimit të Qënieve Njerëzore;
5. Autoriteti Përgjegjës për identifikimin, referimin dhe mbrojtjen e viktimave të trafikimit;
6. Strukturat e njësisë antritrafik në të gjitha qarqet e vendit;
7. Seksionet për Mbrojtjen e të Miturve dhe Dhunën në Famiye dhe këto tashmë të ngritur dhe të vëna në funksionim në të gjitha qarqet;
8. Policimi në komunitet, si një model i ri në kuadër të punës parandaluese sidomos në mbrojtje të fëmijëve dhe shtraseve të tjera vulnerabël (përfshirë edhe komunitetin Rom);
9. Komitetet Rajonale Anti-trafik në përbërjen e të cilave janë të gjitha strukturat shtetërore përfshirë edhe OJF-të të cilat japin kontribut në nivel vendor për parandalimin dhe luftën kundër trafikimit të qënieve njerëzore dhe në veçanti të fëmijëve;
10. Të gjitha shërbimet komunitare dhe qendrat rezidenciale si dhe agjensitë e tjera në varësi të MPCSSH, përfshirë edhe Qendrën Pritëse për Viktimat e Trafikimit;
11. Qendra të tjera të ngritura nga OJF-të ndër të cilat do të veçonim 4 qendra pritëse dhe rezidenciale që merren me trajtimin e viktimave të mundshme të trafikimit.

Gjatë periudhës 2008-2009 ZKKZ-ja ka mbështetur disa projekte të paraqitura nga aktorë vendas e të huaj, projekte të cilat ofronin zhvillimin e fushatave ndërgjegjësuese për publikun. Fushatat kanë synuar grupet në rrezik (përfshirë edhe komunitetin rom), si dhe aktorët që punojnë në këto grupe. Këtu mund të përmendim zhvillimin e sesioneve informuese me nxënës të shkollave 9- vjeçare dhe të mesme në qarkun e Tiranës mbi migracionin e rregullt dhe parandalimin e trafikimit të qënieve njerëzore. Këto trainime kanë

arritur të përfshijnë rreth 50.000 nxënës. Këto sesione informuese janë zhvilluar me mbështetjen e Organizatës Ndërkombëtare për Migracionin (IOM) në bashkëpunim me ZKKZ-në.

Me qëllim parandalimin dhe monitorimin e fenomenit të trafikimit është bërë një punë e mirë për rritjen e mundësive për punësim, rritjen e numrit të fëmijëve të cilët marrin një arsim cilësor etj. Janë zgjeruar programet që nxisin fëmijët të ndjekin shkollën, janë përmirësuar programet për arsimin profesional si dhe është përmirësuar sistemi i regjistrimit të fëmijëve në gjendjen civile.

Gjithashtu, është bërë i mundur plotësimi i kuadrit ligjor dhe nënligjor që kanë të bëjnë me procesin e regjistrimit dhe çregjistrimit të shtetasve. Për këtë qëllim, është miratuar ligji nr. 10129, datë 11.05.2008 “Për Gjendjen Civile”. Ky ligj përmirëson ndjeshëm procedurat për regjistrimin e lindjeve, duke bërë të mundur heqjen e pengesave ligjore si psh. kalimin e afatit prej 45 ditëve nga dita e lindjes dhe vërtetimin e aktit të lindjes nëpërmjet gjykatës pas kalimit të këtij afati. Gjithashtu, është parashikuar një bonus prej 5 mijë lekësh për të gjithë familjet që regjistrojnë lindjet brenda 60 ditëve. Si pjesë e procesit të regjistrimit të popullsisë një rëndësi të veçantë i është dhënë regjistrimit të komunitetit rom. Për të regjistruar një lindje, tashmë nuk është lënë vetëm në vullnetin e shtetasve të interesuar, por ligji ngarkon me përgjegjësi të gjitha institucionet publike dhe jo publike që kanë detyrë për lindjen që të bëjnë njoftimin e lindjes në zyrën e gjendjes civile përkatëse. Kjo masë, për më tepër ka ndihmuar kategorinë e romëve të cilët për arsye nga më të ndryshmet nuk kryenin regjistrimin në kohën e kufizuar që parashikonte ligji dhe akoma më tepër kur vinte puna për ta vërtetuar lindjen me vendim gjykate. Nga ana tjetër, Ministria e Brëndshme ka hartuar një projekt “Për identifikimin dhe regjistrimin e romëve të paregjistruar”. Ky projekt ka në themel një lloj “*census*” në zonat ku banojnë romët dhe do të kryhet në bashkëpunim të plotë me shoqatat rome.

Gjatë vitit 2008 e në vazhdim, Zyra e Koordinatorit Kombëtar për Luftën kundër Trafikimit të Qënieve Njerëzore në bashkëpunim me OJF-të dhe Organizatat Ndërkombëtare ka organizuar një sërë trainimesh për strukturat e zbatimit të ligjit dhe aktorët e tjerë të përfshirë në parandalimin dhe luftën kundër trafikimit të qënieve njerëzore.

Fillimisht janë organizuar trainime me oficerë të policisë dhe ofrues të shërbimeve sociale. Janë trajnuar përafërsisht 150 oficerë të policisë antitrafik, policisë kufitare dhe të migracionit, specialistë të Seksioneve të Mbrojtjes së të Miturve dhe të Dhunës në Familje, si dhe të policimit në komunitet në lidhje me Mekanizmin Kombëtar të Referimit (MKR) dhe udhëzimin e MKR-së për identifikimin e viktimave të trafikimit si dhe teknikat e intervistimit.

Gjatë periudhës qershor - dhjetor 2008, me mbështetje të OSBE-së dhe ICITAP janë organizuar 12 trainime për 12 qarqet e vendit për oficerë të policisë antitrafik, asaj kufitare, policimit në komunitet në lidhje me zbatimin e Mekanizmit Kombëtar të Referimit.

Për funksionimin sa më efikas të Komiteteve Rajonale Antitrafik (KRAT), ZKKZ-ja në bashkëpunim me OSBE-në dhe Qendrën “Aleanca Gjinore për Zhvillim” ka zhvilluar një seri trainimesh me pjesëmarrjen e anëtarëve të KRAT-ve dhe aktorë të tjerë vendor, të cilët kanë një rol aktiv në parandalimin dhe luftën kundër trafikimit të personave.

Gjatë muajve dhjetor 2008 - prill 2009 janë zhvilluar gjithsej 12 trainime përkatësisht me KRAT-Elbasan, Lezhë, Shkodër, Tiranë, Durës, Fier, Berat, Korçë, Kukës, Gjirokastrë, Dibër dhe Vlorë. Në këto trainime morën pjesë dhe u trainuan 300 persona (anëtarë të tryezave teknike të KRAT-ve dhe aktorë të tjerë vendorë duke përfshirë edhe shoqëri civile si dhe përfaqësues të OJF-ve që mbrojnë interesat e Komunitetit Rom.

Në rekomandimet e Ciklit të dytë, Komiteti i Ministrave të Këshillit të Europës ka theksuar nevojën e përgatitjes, trainimit dhe pjesëmarrjes në bordet drejtuese të medias së shkruar dhe asaj elektronike, të gazetarëve që vijnë nga minoriteti apo të atyre gazetarëve të cilët trajtojnë çështje të minoritetit.

Sikurse kemi patur rastin të trajtojmë edhe në raportet e mëparshme, media shqiptare është e lirë dhe me përjashtim të Radiotelevizionit publik, të gjitha stacionet radiotelevizive, gazetatat apo revistat janë private. Në këto rrethana, është e kuptueshme që shteti nuk ka strukturat e nevojshme për trainimin e gazetarëve apo nuk ka mjetet për të ndikuar lidhur me përfshirjen e gazetarëve që vijnë nga minoriteti në bordet drejtuese të medias.

Një rol të rëndësishëm në drejtim të përgatitjes profesionale të gazetarëve të minoritetit ka luajtur Instituti Shqiptar i Medias, i cili për periudhën raportuese ka realizuar 24 seminare apo tavolina pune në shërbim të gazetarëve apo punonjësve të medias nga minoriteti. Më poshtë jepen në mënyrë kronologjike dhe të shkurtuar aktivitetet e kryera nga ky Institut me gazetarët minoritarë vetëm për vitin 2005 duke patur parasysh se aktivitetet e ngjashme janë kryer edhe në vitet në vijim .

Për vitin 2005

- Në datat 22-25 qershor u zhvillua nga ana e Institutit një kurs fillestar me 13 gazetarë të rinj nga komuniteti rom, të cilëve i'u dhanë njohuritë bazë për punën e gazetarit dhe çështje të karakterit praktik të këtij profesioni. Informacioni bazë u dha nga gazetarë të seksionit shqip të radios Deutsche Welle, apo dhe nga ekspertë të IT që punojnë pranë Institutit.

- Në datat 11-15 korrik 8 gazetarë të rinj, të cilët përfaqësonin minoritetet e ndryshme në vend punuan së bashku me ekspertët e institutit duke realizuar një suplement për problematikën e minoritetit grek, i cili u botua në të përditshmen “Panorama”.

- Në datat 18-22 korrik pranë Institutit u organizua trainimi për gazetarët e rinj që vinin nga minoriteti vllah. Të pranishmëve i'u dha informacioni bazë lidhur me profesionin e gazetarit, dallimet midis gazetarit të medias së shkruar dhe atij të asaj elektronike, si dhe i'u dha një informacion i nevojshëm për mënyrën e përdorimit të teknologjisë moderne në gazetari. Ky aktivitet u organizua në bashkëpunim me Komitetin Suedez të Helsinkit.

- Në 5-9 shtator nën drejtimin e ekspertëve të Institutit dhe gazetarëve të rinj nga minoriteti malazes, punuan së bashku në drejtim të përgatitjes së një reportazhi lidhur me jetën e këtij minoriteti dhe problematika me të cilën ata ballafaqohen. Shkrimi i përgatitur me këtë rast u botua në të përditshmen “Gazeta shqiptare”. Qëllimi i këtij bashkëpunimi ishte së pari njohja e gazetarëve të rinj me parimet bazë të punës së gazetarit si dhe mënyra e të punuarit në grup.

- Më 26 shtator Instituti organizoi një tavolinë të rrumbullakët, në të cilën morën pjesë përfaqësues të gazetarëve nga të gjitha minoritetet në vendin tonë. Qëllimi i këtij aktiviteti ishte të evidentonte problemet me të cilat ndeshen gazetarët e minoriteteve Shqipëri. Edhe ky aktivitet u mbështet nga Komiteti Suedez i Helsinkit.

- Në datat 19-23 shtator në ambjentet e “Radio Prespa”, Instituti organizoi trainimin e gazetarëve të radios së mësipërme me informacione teorike dhe praktike, lidhur me bërjen e programeve sa më interesante për grupet e caktuara, mënyrën e përgatitjes së programit gjetjen e burimeve të lajmeve etj. Vend të rëndësishëm në këtë trajnim zinte mënyra se si duhet raportuar nga një radio që i përket minoritetit me synimin e shmangies së gjuhës së urrejtjes.

- Në datat 10-14 tetor, Instituti organizoi një trainim për 8 gazetarë nga minoritetet. Krahas informacionit profesional që u mor gjatë ditëve të seminarit gazetarët e rinj punuan së bashku dhe në përfundim botuan një suplement në gazetën “Korrieri”, lidhur me problemet e minoritetit maqedon.

- Në 24 tetor, Instituti organizoi një tavolinë të rrumbullakët me pjesëmarrjen e 30 gazetarëve nga minoriteti dhe me drejtues të mediave kryesore në vend, në të cilën u diskutua për problemet që shqetësojnë gazetarët e minoritetit dhe nevojën që problematika e minoritetit të pasyrohet me gjerësisht në median e shkruar dhe elektronike.

- Gjatë periudhës tetor – nëntor nga ana e Institutit, në bashkëpunim me gazetarë minoritarë u përgatitën pesë emisione (nga 20 minuta

secili), në gjuhën rome, vllahe greke dhe malazeze, të cilat janë dhënë gjatë emisioneve të Radio Tiranës dhe Top Albania Radios.

- Në dhjetor Instituti publikoi Raportin Vjetor, në të cilin ishin trajtuar problematika e medias së minoriteteve dhe tendencat e zhvillimit të saj.

Edhe në vitet në vijim, Instituti Shqiptar i Medias ka vazhduar me aktivitete të ngjashme në shërbim të promovimit dhe përmirësimit të cilësisë së gazetarisë së minoriteteve.

Rekomandimi i dhënë nga Këshilli i Ministrave lidhur me “adoptimin e një politike, e cila i shërben zhvillimit të kulturës së minoriteteve” ka qënë në vëmendjen e Qeverisë shqiptare dhe krahas të tjerash, këtij qëllimi i ka shërbyer edhe krijimi pranë Ministrisë së Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve të Sektorit të Kulturës së Diasporës dhe Minoriteteve në fund të vitit 2009. Ky sektor u krijua si shprehje e kujdesit shtetëror ndaj asaj pjese të konsiderueshme të kulturës së popullit, e cila është krijuar dhe krijohet jashtë kufijve shtetërorë apo e asaj pjese të rëndësishme të kulturës e cila krijohet brënda territorit shqiptar nga minoritetet kombëtare.

Detyrat themelore të këtij sektori janë:

- Krijimi dhe përmirësimi i vazhdueshëm i hapësirave ligjore në fushën e kulturës së diasporës dhe minoriteteve dhe përafrimi i tyre në përputhje me standardet e BE;
- Ndërtimi i politikave të zhvillimit në fushën e kulturës së diasporës dhe minoriteteve për të ruajtur dhe promovuar edhe më tej identitetin kombëtar të shqiptarëve që jetojnë e punojnë në vendet e huaja, si edhe në mbrojtjen e karakteristikave thelbësore që përbëjnë gjuhën dhe kulturën e minoriteteve që jetojnë në Shqipëri;
- Sektori i Kulturës së Diasporës dhe Minoriteteve së bashku me Sektorin e Kulturës së Shkruar do të koordinojnë punën dhe programet e përbashkëta si me strukturat përgjegjëse të Ministrisë së Punëve të Jashtme, ato të Kosovës, Maqedonisë e Malit të Zi, ashtu edhe me strukturat homologe të vendeve të Rajonit, BE dhe ato Euroatlantike, për një përkujdesje më të veçantë dhe organizmit të evenimenteve dhe projekteve të përbashkëta kulturore në ato vende ku ka edhe përqëndrim të numrit më të madh të shqiptarëve, si dhe do të mbështesë projekteve specifike për promovimin e identitetit kulturor të minoriteteve që banojnë brenda territorit të Republikës së Shqipërisë;
- Krijimin e një klime të përshtatshme për lulëzimin e nismave individuale dhe grupimeve të ndryshme të kulturës së diasporës dhe minoriteteve për jetësimin e ideve dhe projekteve kulturore që ndikojnë në evidentimin e vlerave kulturore dhe kombëtare të shqiptarëve që jetojnë në vendet e huaja dhe pakicave të kombësive të huaja që jetojnë në vendin tonë.

Përsa i përket minoritetit rom në Shqipëri, ky sektor është mbështetur edhe në VKM nr.633, datë 18.03.2003, “Përmirësimi i Strategjisë së Minoritetit Rom në vendin tonë”, duke iniciuar nisma dhe projekte artistike e kulturore të ndryshme për të promovuar vlerat më përfaqësuese të këtij minoriteti.

Aktivite e kryera nga Sektori i Kulturës së Diasporës dhe Minoriteteve brenda vitit 2010.

- 1) Dita e Kulturës së Minoriteteve, (Komiteti Shtetëror i Minoriteteve & MTKRS & MASH në Sarandë) aktivitet ku merrnin pjesë të 5 minoritetet: Grek, Rom, Vlleh, Maqedonas, Serbo-Malazez;
- 2) Dita e Minoritetit Rom, 8 Prill 2010 (MTKRS + MPCSSHB) evidentimi i vlerave kulturore të Minoritetit Rom në vendin tonë;
- 3) Dita e Tolerancës së Minoritetit Rom HERD ELEZI 6 MAJ 2010, aktivitet i financuar nga MTKRS dhe kishte për qëllim dhënien e sinjaleve pozitive të tolerancës në rradhët e Minoritetit Rom në vendin tonë;
- 4) 23 maj 2010 në Ministrinë e Turizmit, Kulturës, Rinsisë dhe Sporteve u kremtua Dita e Kulturës së Minoritetit Arumun, veprimtari e mundësuar me bashkëfinancim ndërmjet MTKRS dhe minoritetit arumun që jeton në Shqipëri.

Një rol të rëndësishëm në përmirësimin e dialogut ndërmjet Qeverisë dhe minoriteteve ka luajtur **Komiteti Shtetëror i Minoriteteve**. Në 6 vjetët e eksperiencës së tij, Komiteti ka arritur të transmetojë dhe të kërkojë zgjidhje pranë ekzekutivit për të gjitha problemet me të cilat ballafaqohet minoriteti sot. Me një përbërje të tillë ku çdo minoritet ka përfaqësuesin e vet dhe nga ana tjetër, duke qënë strukturë vepruese pranë ekzekutivit shqiptar, Komiteti ka arritur jo vetëm të parashtojë në mënyrë institucionale shqetësimet e minoritetit, por edhe të japë propozime për zgjidhjen e tyre. Falë një stafi të përbërë nga profesionistë, në kuadër të integritimit euroatlantik të vëndit, Komiteti ka marrë përsipër edhe hartimin e akteve ligjore me rëndësi të vçantë. Në kuadër të Planit Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim Asocimit, deri në vitin 2012, Komitetit i është ngarkuar detyra e hartimit të ligjit “Për minoritetet” (një detyrim i përcaktuar edhe nga Rekomandimet e ciklit të parë dhe të dytë). Gjithashtu, në vijim Komiteti do të kryejë punën përgatitore lidhur me nënshkrimin dhe më tej ratifikimin e “Konventës për gjuhët rajonale”. Një paketë aktesh ligjore dhe nënligjore janë përcaktuar për t’u përgatitur nga ana e këtij institucioni, me synim dhënien e një sërë kompetencash ekzekutive këtij të fundit në fushën e minoriteteve.

III. Masat e marra nga qeveria shqiptare në drejtim të plotësimit të detyrimeve që burojnë nga konventa nen per nen

Neni 1

Konventa Kuadër është pjesë e një korpusi të tërë aktesh ndërkombëtare të cilat trajtojnë dhe mbrojnë të drejtat e njeriut. Për periudhën raportuese, Republika e Shqipërisë ka ratifikuar apo aderuar në një sërë konventash ndërkombëtare, të cilat krahas rregullimeve që sjellin në fusha të caktuara trajtojnë edhe çështje që kanë të bëjnë me të drejtat e minoriteteve. Konkretisht këtë konventa janë:

- *Konventa nr. 168 e Organizatës Ndërkombëtare të Punës “Për nxitjen e punësimit dhe mbrojtjen nga papunësia, 1988”, ratifikuar me ligjin nr.9547/2006.* Republika e Shqipërisë si shtet anëtar në këtë Konventë do të marrë hapat e duhur për të koordinuar sistemet e mbrojtjes kundër papunësisë dhe politikës së punësimit, duke siguruar barazi trajtimi për të gjithë personat e mbrojtur pa diskriminim në bazë race, seksi, besimi, opinioni politik, prejardhjeje kombëtare, shtetësie, origjine etnike ose sociale, paaftësisë ose moshës.
- *Konventa nr.143 “Për punëtorët migrantë (dispozita plotësuese), Organizatës Ndërkombëtare të Punës, bërë në Gjenevë, 1975”ratifikuar me ligjin nr. 9564/2006.* Shteti shqiptar si shtet palë me të drejta dhe detyrime të plota në këtë Konventë, në kuadër të respektimit të të drejtave themelore të njeriut për të gjithë punëtorët migrantë, duhet të miratojë të gjitha masat e nevojshme dhe të duhura si brenda juridiksionit të tij, ashtu edhe kur kërkohet bashkëpunim me anëtarët e tjerë për të përcaktuar nëse ka punëtorë migrantë të punësuar joligjërisht në territorin e tij dhe nëse, prej andej niset kalon apo arrin në territorin e tij çdo lëvizje e migrantëve me motive punësimi, ku migrantët gjatë udhëtimit në mbërritje ose gjatë periudhës së qëndrimit dhe të punësimit të tyre u nënshtrohen kushteve që bien ndesh me instrumentet apo marrëveshjet ndërkombëtare përkatëse dypalëshe ose shumëpalëshe ose me ligjet dhe aktet nënligjore kombëtare.
- *Konventa e UNESCO-s “Për mbrojtjen dhe zhvillimin e larmisë së shprehjeve të kulturave”, aderuar nga Republika e Shqipërisë me ligjin nr.9613/2006.* Në kuadër të këtij akti ndërkombëtar, Republika e Shqipërisë merr përsipër që në bashkëpunim me organizmat e tjerë ndërkombëtarë të kësaj fushe, të mbrojë dhe të zhvillojë larminë kulturore, në kuadër të realizimit të plotë të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut të shpallura në Deklaratën Universale për të Drejtat e Njeriut dhe në instrumentat e tjera të njohura në gjithë botën;
- *Konventa e Këshillit të Europës “Për masat kundër trafikimit të qenieve njerëzore” ratifikuar me ligjin nr.9642/2006.* Republika e Shqipërisë, në kuadër të zbatimit të dispozitave të kësaj Konvente duhet të sigurojë të gjitha masat për të mbrojtur dhe nxitur të drejtat e viktimave, pa asnjë lloj diskriminimi si: seksi, raca,

ngjyra, gjuha, feja, bindjet politike ose të tjera, origjina kombëtare apo sociale, përkatësia në një minoritet kombëtar, pasuria, lindja ose një status tjetër;

- Gjithashtu, në kuadër të mbrojtjes së të drejtave dhe lirive të njeriut pa asnjë lloj forme diskriminimi, shteti shqiptar ka aderuar në *Konventën Ndërkombëtare “Për mbrojtjen e të drejtave të të gjithë punëtorëve migrantë dhe anëtarëve të familjeve të tyre”*, me ligjin nr.9703/2007. Republika e Shqipërisë merr detyrimin të zbatojë këtë Konventë, gjatë gjithë procesit të migrimit, për të gjithë punëtorët migrantë dhe anëtarët e familjeve të tyre pa dallim gjinie, race, ngjyre, gjuhe, feje ose besimi, bindjesh politike apo të tjera, origjine kombëtare, etnike apo shoqërore, kombësie, moshe, gjendjeje ekonomike, pasurie, gjendjeje civile, lindje apo status tjetër;
- *Konventa e Organizatës Ndërkombëtare të Punës (ILO) “Për punëtorët me përgjegjësi familjare, C 156, 1981”*, ratifikuar me ligjin nr. 9773/2007. Në dispozitat hyrëse të kësaj Konvente parashikohet detyrimi i shteteve palë për krijimin e barazisë efektive të mundësive dhe trajtimit të punëtorëve, burra dhe gra, që t'u mundësojë personave me përgjegjësi familjare, të cilët janë të angazhuar ose dëshirojnë të angazhohen në punë, ushtrimin e së drejtës për të realizuar një gjë të tillë pa u diskriminuar dhe, sipas mundësive, pa konflikt ndërmjet profesionit dhe përgjegjësive familjare. Gjithashtu, në këtë dispozitë përcaktohet se termi “*diskrimini*” nënkupton diskriminim në punë dhe profesion, siç përcaktohet nga nenet 1 dhe 5 të Konventës së Diskriminimit (Punësimi dhe Profesionit) të vitit 1958;
- *Konventa nr. 147 e Organizatës Ndërkombëtare të Punës (ILO) “Për standardet minimale për anijet tregtare, 1976”*, si dhe të *Protokollit të vitit 1996 të Konventës “Për transportin tregtar”*, ratifikuar me ligjin nr. 9809/2007. Republika e Shqipërisë si shtet anëtar do të ndër marrë masa për të hartuar ligje ose rregulla për anije të regjistruara në territorin e saj, me qëllim që të garantojë standarte sigurie sociale, duke përfshirë standarte të kompetencës, orët e punës dhe qëndrimin, për të garantuar sigurinë e jetës në anije duke shmangur çdo dallim, përjashtim ose preferencë të bërë në bazë të racës, ngjyrës, seksit, fesë, bindjeve politike, prejardhjes kombëtare apo origjinës sociale, që ndikon në anulimin ose mungesën e mundësive apo trajtimit të barabartë në punësim apo profesion;
- Me VKM nr. 437/2008, Qeveria shqiptare është anëtarësuar në *Iniciativën “Dekada e Përfshirjes së Romëve”*, si dhe ka miratuar Planin Kombëtar të Veprimit për Zbatimin e Dekadës së Përfshirjes së Romëve 2010-2015, me VKM nr. 1087/2009, duke u angazhuar në realizimin e objektivave në fushat e arsimit,

trashëgimisë kulturore, integritet në tregun e punës, përmirësimin e aksesit në shërbimet shëndetësore, përmirësimin e kushteve të strehimit dhe infrastrukturës, si dhe për të nxitur dhe mbështetur pjesëmarrjen dhe përfshirjen e minoritetit rom në këtë proces.

- *Konventa e Këshillit të Europës “Për mbrojtjen e fëmijëve kundër shfrytëzimit dhe abuzimeve seksuale”, ratifikuar me ligjin nr. 10071/2009, (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë), i cili plotëson kuadrin ligjor në fushën e mbrojtjes së të drejtave të fëmijës, duke siguruar mjete ligjore mbrojtjeje, si dhe masa dhe shërbime konkrete rehabilituese për fëmijën viktimë të shfrytëzimit seksual dhe abuzimit seksual, duke nxitur dhe zhvilluar standartet që përcakton legjislacioni në tërësi dhe realizon praktika në veçanti në këtë fushë. Në bazë të kësaj Konvente, shtetet palë ndërmarrin masa legjisaltive dhe administrative për t’i siguruar fëmijës viktimë me qëllim realizimin e e mbrojtjes efektive pa dallim race, seksi, ngjyre, gjuhe, origjine kombëtare apo sociale, gjendjes fizike dhe psikologjike.*

Neni 2

Respektimi i të drejtave të minoriteteve respektive është një çështje e vazhdueshme e axhendës së takimeve të të gjitha niveleve me vendet fqinje. Fakti që me disa nga vendet fqinje krahas kufijve të përbashkët shtetëror ndajmë edhe popullsi, të cilat historikisht janë njohur si minoritete të këtyre shteteve në territorin e Republikës së Shqipërisë, apo minoritete shqiptare në territoret e shteteve fqinje, ka shërbyer si një element thelbësor i dialogut me këto vende. Orientimi i përbashkët euroatlantik i të gjithë vendeve të rajonit, klima dhe interesat e ndërsjellta, i kanë dhënë një përmbajtje të re këtij bashkëpunimi duke i shndëruar minoritetet në ura lidhëse ndërmjet vendeve të rajonit. Lehtësimi apo eliminimi i vizave për shtetasit e vendeve të rajonit, kontaktet ndërmjet institucioneve arsimore e kulturore të vendeve respektive janë disa nga elementët të cilët na lejojnë të besojmë se ndonëse për çështjet e minoriteteve, për periudhën raportuese, nuk ka patur marrëveshje specifike me vendet fqinje lidhur me respektimin e të drejtave të minoriteteve, fryma pozitive e mirbesimit reciprok ka qënë një faktor që, veç të tjerash, ka ndikuar në realitetin e ri që ekziston ndërmjet vendeve të Ballkanit Perëndimor.

Neni 3

Sikurse kemi patur rast ta trajtojmë edhe më lart, në prill të vitit 2011, Qeveria shqiptare ka vendosur të kryejë regjistrimin e popullsisë bazuar në përcaktimin e dhënë në nenin 3 të Konventës Kuadër, dmth mbi bazën e vetdeklarimit të kombësisë. Masat e marra nga Qeveria në drejtim të organizmit të punës lidhur me regjistrimin e popullsisë, monitorimi i këtij procesi nga ana e organizmave ndërkombëtare do të bëjë që rezultati i këtij regjistrimi të jetë real dhe në zbatim të plotë të nenit 3 paragrafi 1 i Konventës Kuadër.

Nga ana tjetër, aplikimi i këtij standarti gjatë regjistrimit të popullsisë do t'i japë mundësi edhe atyre individëve apo grupimeve të cilët kanë pretenduar se kanë kombësinë e shteteve të caktuara (sikurse ka qënë në të kaluarën diskutimi lidhur me kombësinë e të ashtuquajturve egjiptiane) të shprehin me vullnetin e tyre të lirë përkatësinë kombëtare, dhe më tej duke i'u garantuar nga shteti të gjitha të drejtat që parashikohen nga ana e Konventës Kuadër.

Neni 4

Në kuadër të mbrojtjes së të drejtave dhe lirive të njeriut me qëllim shmangien e çdo lloj dallimi etnik e racial, si dhe shfaqje të intolerancës, Qeveria shqiptare ka ndër marrë një sërë iniciativash ligjore për përmirësimin e kuadrit të brendshëm ligjor në këtë fushë. Gjithashtu, për periudhën raportuese ajo ka aderuar apo ratifikuar një sërë aktesh ndërkombëtare të kësaj fushe.

Konkretisht:

- Me ligjin nr. 9686/2007 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.7895/1995 “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë” (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë), në nenin 50 të Kodit Penal është shtuar shkronja **j**) e cila parashikon si rrethanë rënduese në dhënien e dënimit kryerjen e veprës të shtyrë nga motive që kanë të bëjnë me gjininë, racën, fenë, kombësinë, gjuhën, bindjet politike, fetare ose sociale.

Gjithashtu, ndryshimi i bërë me ligjin nr. 9686/2007, në nenin 86 “Tortura”, parashikon në shkronjën **ç**) se kryerja me dashje e veprave, nëpërmjet të cilave një personi i janë shkaktuar vuajtje të rënda, fizike apo mendore, nga një person, që ushtron funksione publike, ose me nxitjen apo miratimin e tij, të hapur ose të heshtur, për çdo qëllim tjetër të bazuar në çfarëdolloj forme diskriminimi përbën vepër penale dhe dënohet me burgim nga katër deri në dhjetë vjet.

- Në përmbushje të detyrimeve që rrjedhin nga anëtarësimi në Konventën “Për krimin në fushën e kibernetikës”, ratifikuar me ligjin nr. 8888/2002 dhe Protokollit shtesë të saj (i cili ka hyrë në fuqi më datë 01.03.2006), Ministria e Drejtësisë ka realizuar dy nisma ligjore të rëndësishme në luftën kundër racizmit dhe intolerancës:

a) Me ligjin nr. 10023/2008 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7895/1995 “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar”, janë parashikuar disa vepra të reja penale në lidhje me racizmin dhe diskriminimin në sistemet kompjuterike: në nenet 11, 12 dhe 13 të ligjit të sipërcituar, janë trajtuar si vepra penale ato sjellje (të përcaktuara si të tilla nga Protokollit: *shpërndarjes së materialeve raciste ose ksenofobike nëpërmjet sistemit kompjuterik* [neni 4 i Protokollit] dhe *fyerjes për motive raciste dhe ksenofobike* [neni 5 i Protokollit]) që i referohen shpërndarjes kompjuterike të materialeve që kanë të bëjnë me genocidin, krimeve kundër njerëzimit, racizmin dhe ksenofobinë.

Neni 11 i ligjit përcakton shtimin një dispozite të re penale në nenin 74 të KP, e cila parashikon:

Neni 74/a "Shpërndarja kompjuterike e materialeve pro genocidit ose krimeve kundër njerëzimit" parashikon se: Ofrimi në publik ose shpërndarja e qëllimshme publikut, nëpërmjet sistemeve kompjuterike, e materialeve, që mohojnë, minimizojnë, në mënyrë të ndjeshme, miratojnë ose justifikojnë akte, që përbëjnë genocid ose krim kundër njerëzimit, dënohet me burgim tre deri në gjashtë vjet.

Me anë të kësaj vepre synohet që të ndëshkohen apologjet e personave dhe ngjarjeve historike që kanë të bëjnë me krime kundër njerëzimit, duke injoruar sakrificën, vuajtjen dhe kujtimin e njerëzve që ishin objekt i krimeve ndërkombëtare. Nisur nga rrezikshmëria e kësaj vepre ajo është parashikuar si krim dhe për këtë fakt sanksioni penal është parashikuar të jetë tre gjer në gjashtë vjet.

Neni 12 i ligjit përcakton shtimin e një dispozite të re penale në nenin 84 të KP, e cila parashikon:

Në nenin 84/a "Kanosja me motive racizimi dhe ksenofobie nëpërmjet sistemit kompjuterik" parashikohet se: Kanosja serioze për vrasje ose plagosje të rëndë, që i bëhet një personi, nëpërmjet sistemeve kompjuterike, për shkak përkatësie etnike, kombësie, race apo feje, dënohet me gjobë ose me burgim deri në tre vjet.

Me ane të kësaj dispozite synohet që të mbrohet jeta dhe shëndeti i personave të cilët i përkasin një etnie, kombësie, race apo feje të caktuar, në përputhje kjo me dispozitat kushtetuese si dhe instrumentet ndërkombëtare të të drejtave të lirive themelore të njeriut. Nisur nga rrezikshmëria e kësaj vepre ajo është parashikuar si krim dhe për këtë fakt sanksioni penal është parashikuar të jetë me gjobë ose me burgim gjer në tre vjet.

Neni 13 i ligjit përcakton shtimin e dy dispozitave të reja penale në nenin 119 të KP, e cila parashikon:

Neni 119/a "Shpërndarja e materialeve raciste ose ksenofobike nëpërmjet sistemit kompjuterik" në të cilin parashikohet se: Ofrimi në publik ose shpërndarja e qëllimshme publikut, nëpërmjet sistemeve kompjuterike, e materialeve me përmbajtje raciste ose ksenofobike përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim deri në dy vjet.

Si dhe *neni 119/b "Fyerja me motive racizmi ose ksenofobie nëpërmjet sistemit kompjuterik"* i cili parashikon se: Fyerja e qëllimshme publike, nëpërmjet sistemit kompjuterik, që i bëhet një personi, për shkak të përkatësisë etnike, kombësisë, racës apo fesë, përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim deri në dy vjet.

Qëllimi i këtyre dispozitave është mbrojtja e dinjitetit dhe personalitetit të personave të cilët i përkasin një etnie, kombësie, race apo feje të caktuar. Të dy veprat për nga rrezikshmëria e ulët që paraqesin janë konsideruar si kundërvajtje penale duke parashikuar për të dyja si sanksion një masë dënimi më gjobë ose me burgim gjer në dy vjet.

b) Në formën e paketës me ligjin ndryshues të Kodit Penal është miratuar edhe ligji nr.10054/2008 “Për disa ndryshime në ligjin nr. 7905/1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar, (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë), i cili ka parashikuar krijimin e procedurave të nevojshme për zbatimin e shtesave dhe ndryshimeve të reja në Kodin Penal lidhur me krimin e kibernetikës.

Ndër aktet e tjera ligjore të hartuara dhe të miratuara gjatë kësaj periudhe (2005 - 2010), në të cilat parashikohen mbrojtja e të drejtave të njeriut, në veçanti mbrojtja kundër racizmit dhe intolerancës, listojmë si vijon:

- Në bazë të *ligjit nr. 9357/2005 “Për statusin e punonjësit të Shërbimit Informativ të Shtetit”*, pranimi në Shërbimin Informativ të Shtetit bëhet me konkurim të hapur. Në kreun II neni 5 përcaktohen kërkesat e përgjithshme të pranimit dhe një nga kërkesat është edhe shtetësia shqiptare pa kufizuar kombësinë;

- Në *ligjin nr. 9376/2005 “Për sportin”*, parashikohet se të ushtruarit e sportit është një e drejtë e të gjithë shtetasve në Republikën e Shqipërisë duke ndaluar çdo lloj diskriminimi në veprimtaritë sportive për shkaqe, si bindjet politike a fetare, raca, etnia, gjuha, gjinia, gjendja ekonomike ose shoqërore.

Gjithashtu, ndër të tjera në këtë ligj parashikohet se gjatë veprimtarive sportive të të gjitha niveleve ose gjatë transmetimit të tyre në publik ose në mjedise ku ato zhvillohen, ndalohet provokimi ose përpjekja për provokim me karakter politik, shoqëror, racial, fetar a gjinor, që synon nxitjen e urrejtjes e të dhunës ndaj pjesëmarrësve në veprimtarinë sportive ose/dhe ndaj spektatorëve;

- Me *ligjin nr. 9397/2005, “Për Shërbimin e Kontrollit të Brendshëm në sistemin e burgjeve”*, janë përcaktuar detyrat e këtij shërbimi, i cili ka për detyrë të hetojë dhe të dërgojë për ndjekje penale çdo nëpunës i cili kryen vepra penale gjatë ushtrimit të funksioneve të tij, pra edhe ata punonjës të administratës së burgjeve që kryejnë veprën penale të “Torturës”, të parashikuar nga neni 86 i Kodit Penal. Ky shërbim gëzon atributet e Policisë Gjyqësore;

- Në *ligjin nr. 9695/2007 “Për procedurat e birësimit dhe Komitetin Shqiptar të Birësimit”*, (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë), i cili ka për qëllim mbrojtjen e fëmijës nëpërmjet vendosjes në një familje të përhershme duke marrë masa që kjo mbrojtje të bëhet në interesin më të lartë të fëmijës, ndër të tjera në paragrafin 2) të nenit 33 të tij parashikon se agjencitë ndërmjetësuese në fushën e birësimit duhet të mos paragjykojnë dhe të mos diskriminojnë aplikantët birësues, pavarësisht nga raca, origjina apo bindjet e tyre fetare;

- *Ligji nr. 9749, datë 04.06.2007 “Për Policinë e Shtetit”*, përcakton detyrat dhe përgjegjësitë e punonjësve të Policisë. Sipas këtij ligji, punonjësi i policisë duhet t'i trajtojë personat në mënyrë të barabartë

dhe duhet t'i kryejë detyrat pa asnjë lloj diskriminimi përfshirë edhe përkatësinë etnike;

- Në ligjin nr. 9831/2007 “Për dëmshpërblimin e ish të dënuarve politikë të *regjimit komunist*”, (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë), që ka si qëllim dhënien e dëmshpërblimit financiar nga shteti shqiptar për ish të dënuarit politikë të regjimit komunist, të mbetur gjallë, për familjarët e viktimave të ekzekutuara dhe personat e internuar ose të dëbuar në kampe, si një angazhim i shtetit demokratik në dënimin e krimeve të regjimit totalitar komunist dhe garantimin për ta të një jete më të mirë, në listën e vepave penale politike është përfshirë dhe neni 74 “Nxitja e urrejtjes ose grindjeve midis kombësive, racave ose feve”;
- Në *ligjin nr. 9874/2008 “Për ankandin publik”*, në një dispozitë të veçantë të tij parashikohet se autoritetet kontraktore duhet të shmangin çdo kriter, kërkesë apo procedurë, që përbën diskriminim ndaj ose ndërmjet kandidatëve blerës apo ndaj kategorive të tyre me qëllim mbrojtjen e të drejtave dhe interesave të pjesëmarrësve në procedurën e ankandit;
- Ligji nr. 9877/2008 “*Për organizimin e pushtetit gjyqësor në Republikën e Shqipërisë*”, (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë), i cili garanton të drejtën e çdo shtetasi shqiptar, pa asnjë dallim race, etnie apo shkaqe të tjera të kësaj natyre, për të qenë gjyqtar. Përzgjedhja si gjyqtar bëhet vetëm në përputhje me kriteret e përcaktuara në këtë akt, si: a) zotësia e plotë për të vepruar; b) arsimimi i lartë juridik; c) përfundimi i Shkollës së Magjistraturës; dhe ç) të mos jetë dënuar me vendim gjyqësor të formës së prerë për kryerjen e një vepre penale;
- Ligji nr. 9887/2008 “Për mbrojtjen e të dhënave personale”, (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë), i cili përcakton rregullat për mbrojtjen dhe përpunimin e ligjshëm të të dhënave personale, parashikon rregulla të veçanta për të dhënat personale të personit fizik (ose si quhen ndryshe në këtë ligj “të dhëna sensitive”), që kanë të bëjnë me origjinën e tij racore ose etnike, mendimet politike, anëtarësimin në sindikata, besimin fetar apo filozofik, dënimin penal, si dhe të dhëna për shëndetin dhe jetën seksuale;
- Ligji nr. 9888/2008 “*Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 8328/1998 “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim”*”, të ndryshuar, (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë), i cili solli ndryshime, duke përmirësuar garantimin e të drejtave bazë të të dënuarve për trajtimin e tyre human dhe dinjitoz në përputhje me standartet europiane. Për të bërë të mundur zbatimin dhe monitorimin e këtyre të drejtave, ky ligj vendosi rregulla për organizimin dhe funksionimin e Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve. Një risi e këtij ishte dhe krijimi i Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, Trajtimit ose Dënimit të Egër, Çnjerëzor ose Poshtëruës dhe kompetencat e tij si një strukturë e veçantë e Avokatit të Popullit. Kjo strukturë synon të

garantojë dhe të mbrojë të drejtat e të burgosurve pa dallim race, etnie apo shkaqe të tjera diskriminuese;

- Në *ligjin nr.9918/2008 “Për komunikimet elektronike në Republikën e Shqipërisë”*, parashikohet promovimi i konkurrencës dhe infrastrukturës eficiente në komunikimet elektronike si dhe garantimi i shërbimeve të duhura dhe të përshtatshme në territorin e Republikës së Shqipërisë duke synuar sigurimin e transparencës, ndershmërisë dhe të mosdiskriminimit të përdoruesve të tyre;

- Në *ligjin nr.9946, datë 30.6.2008 “Për sektorin e gazit natyror”*, parashikohet përcaktimi i rregullave për të mundësuar një treg konkures dhe të integruar me tregjet rajonale dhe europiane, për një shërbim me cilësi të lartë dhe me kosto të arsyeshme, me qëllim mbrojtjen e të drejtave të personave fizikë dhe juridikë për këto veprimtari, pa asnjë lloj diskriminimi;

- Me *ligjin nr.9952/2008 “Për parandalimin dhe kontrollin e HIV/AIDS-it”*, parashikohen rregullat për parandalimin dhe kontrollin në marrjen e masave për HIV/AIDS-in, kujdesin, trajtimin dhe mbështetjen për personat që jetojnë me HIV/AIDS, pa asnjë lloj diskriminimi për shkak të etnisë, gjinisë, racës, etj;

- Me *ligjin nr. 9959/2008 “Për të huajt”*, parashikohet regjimi i hyrjes, të qëndrimit, punësimit, trajtimit dhe të daljes së të huajve në/nga Republika e Shqipërisë. Në nenin 2 të këtij ligji parashikohet se të huajt që janë subjekt i këtij ligji, trajtohen në përputhje me të drejtat dhe liritë themelore të njeriut dhe marrëveshjet ndërkombëtare, të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë, duke respektuar parimin e reciprocitetit, të mosdiskriminimit dhe trajtimit jo më pak të favorshëm se shtetasit shqiptarë.

Gjithashtu, ndër të tjera ky ligj parashikon se në të gjitha veprimtaritë e ushtruara, institucionet publike dhe OJF-të u ofrojnë të huajve mbrojtje kundër çdo lloj forme diskriminimi. Ndalohet diskriminimi i drejtpërdrejtë dhe jo i drejtpërdrejtë nga personat juridikë, publikë dhe privatë, gjatë të gjithë procesit të migrimit për punësim;

- Në *ligjin nr.9970/2008 “Për barazinë gjinore në shoqëri”*, rregullohen çështjet themelore të barazisë gjinore në jetën publike, të mbrojtjes dhe trajtimit të barabartë të grave e burrave, për mundësitë dhe shanset e barabarta për ushtrimin e të drejtave, si dhe për pjesëmarrjen e ndihmesën e tyre në zhvillimin e të gjitha fushave të jetës shoqërore. Në pjesën V e VI të tij parashikohet trajtimi i barabartë dhe mbrojtja nga diskriminimi për shkak të gjinisë në arsim dhe kualifikim dhe në media, duke përcaktuar norma për ndalimin e diskriminimit;

- Me *ligjin nr. 10002/2008 “Për shërbimin e kontrollit të brendshëm në Ministrinë e Brendshme”*, në nenin 43 të tij, parashikohet

shprehimisht se: “Punonjësi i Shërbimit të Kontrollit të Brendshëm ka për detyrë t'i trajtojë personat në mënyrë të barabartë dhe t'i kryejë detyrat pa diskriminim, në përputhje me ligjin dhe standartet e kërkuara, si dhe të respektojë dinjitetin dhe integritetin fizik të çdo punonjësi tjetër të shërbimit”. Duke parandaluar në këtë mënyrë çdo veprim të punonjësve të kësaj fushe që mund të shkaktojë shkelje të integritetit dhe dinjitetit të individëve;

- *Ligji nr. 10019/2008, “Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë”,* garanton pjesëmarrjen e të gjithë shtetasve përfshirë edhe personat që u përkasin minoriteteve në procesin zgjedhor;

- *Ligji nr. 10024/2008 “Për disa ndryshime ne ligjin nr. 8331/1998, “Për ekzekutimin e vendimeve penale”,* (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë), synon të përcaktojë mekanizmin konkret të zbatimit të dënimeve alternative “Shërbimin e Provës” dhe raporteve që ai krijon me institucionet shtetërore dhe me gjykatën. Ai është detajim dhe zbatim i ndryshimeve përkatëse që i janë bërë Kodit Penal duke zgjidhur në këtë mënyrë problemin ligjor për zbatimin e dënimeve alternative në praktikë në sistemin e ekzekutimit të dënimeve alternative, duke synuar që këto dënime të shndërrohen në stimuj për përmirësimin e standarteve të përgjithshme dhe regjimeve humanitare për personat që kryejnë vepra penale me rrezikshmëri të vogël shoqërore. Dënimet alternative zbatohen ndaj të gjithë të dënuarve me vendim gjykate të formës së prerë pa dallim race, etnie apo shkaqe të tjera, në përputhje me kriteret e përcaktuara në ligj;

- *Ligji nr. 10032/2008 “Për policinë e burgjeve”,* (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë) i cili prashikon se punonjësit e policisë së burgjeve zbatojnë urdhrat e dhëna nga eprorët të cilat duhet të jepen në përputhje me ligjin dhe dinjitetin e njeriut;

- *Ligji 10039/2008 “Për ndihmën juridike”,* (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë) i cili parashikon se ndihma juridike u ofrohet personave me mundësi të pamjaftueshme ekonomike, me qëllim mbrojtjen e të drejtave dhe interesave të tyre të ligjshme në gjykata apo organe të tjera shtetërore. Në këtë ligj, ndër të tjera parashikohet se dhënia e ndihmës juridike nga shteti për individët mbështetet në parimet e barazisë së të drejtave për të gjithë individët;

- *Ligji nr. 10051/2008 “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin për organizimin dhe funksionimin e Prokurorisë në Republikën e Shqipërisë”,* (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë), përcaktohen kushtet që duhet të përmbushin shtetasit që të emërohen prokurorë dhe konkretisht një ndër kushtet e përgjithshme është se emërohet prokuror, personi i cili është shtetas shqiptar;

- Në *ligjin nr. 10129/2009 “Për gjendjen civile”,* përcaktohet se “kombësia” është një ndër përbërësit e gjendjes civile (neni 6), që

përcakton identitetin e shtetasit shqiptar dhe që pasqyrohet në Regjistrin Kombëtar të Gjendjes Civile (neni 42). Në nenin 58/1 të këtij ligji, ndër të tjera përcaktohet se fëmija merr kombësinë e prindërve me kombësi të njëjtë, të dokumentuar në Regjistrin Kombëtar të Gjendjes Civile. Kombësia sipas nenit 8 të këtij ligji njihet dhe mund të ndryshohet, të hiqet, të shuhet ose t'u kalojnë të tjerëve vetëm sipas rasteve dhe mënyrës së përcaktuar në këtë ligj, që në çdo rast bëhet vetëm me vendim gjyqësor (neni 58/7);

- Ligji nr. 10221/2010 *“Për mbrojtjen nga diskriminimi”*, i cili ka si qëllim të sigurojë të drejtën e çdo personi, pavarësisht nga përkatësia etnike, për barazi përpara ligjit dhe mbrojtje të barabartë nga ligji, barazi të shanseve dhe mundësive për të ushtruar të drejtat, për të gëzuar liritë dhe për të marrë pjesë në jetën publike, si dhe mbrojtje efektive nga diskriminimi dhe nga çdo formë sjelljeje që nxit diskriminimin;
- Me VKM nr. 368/2005 *“Për miratimin e strategjisë kombëtare për fëmijët”* përcaktohen objektivat strategjike në fushën e mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve ndaj çdo lloj forme të dhunës, abuzimit dhe diskriminimit, duke nxitur dhe forcuar bashkëpunimin dhe bashkërendimin e punës me të gjithë aktorët përgjegjës, që nga niveli qendror, vendor, aktorët e shoqërisë civile dhe me pjesëmarrjen aktive të komunitetit dhe të individit, në këtë proces;
- Në VKM nr. 463/2006 *“Për miratimin e planit kombëtar për zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit”*, e ndryshuar, një vend të rëndësishëm zë ndërmarrja e reformave ligjore dhe institucionale, për garantimin dhe realizimin në nivele më të larta të të drejtave dhe lirive themelore të individit dhe në veçanti të të drejtave të minoriteteve. Ky dokument përcakton dhe prioritetet afatshkurtra dhe afatmesme të politikës së Qeverisë Shqiptare, lidhur me respektimin e të drejtave të minoriteteve. Për realizimin e këtyre objektivave, në këtë dokument parashikohen masat, aktivitetet dhe institucionet përgjegjëse për realizimin e këtyre prioritetëve afatshkurtra dhe afatmesme në fushën e respektimit të të drejtave të minoriteteve;
- Me VKM nr. 822/2006 *“Për miratimin e standarteve të shërbimeve të përkujdesit shoqëror për personat me aftësi të kufizuar, në qendrat rezidenciale dhe ditore”* parashikohet se të gjithë përfituesit e shërbimeve (personat me aftësi të kufizuar dhe familjarët e tyre) trajtohen me barazi, pa diskriminim dhe privilegje të pamërituara si nga organizatat e shërbimeve, dhe njësitë e qeverisjes vendore. Nëpërmjet këtij akti nënligjor synohet të hartohen Standarte të Shërbimeve të Përkujdesit Shoqëror, me qëllim që organizatat e qeverisjes vendore të punojnë së bashku për të parandaluar e shmangur diskriminimin dhe përjashtimin social;

- Me VKM nr. 804/2007 është miratuar Rregullorja e Personelit të Policisë së Shtetit, e cila ka si qëllim ndër të tjera përcaktimin e rregullave dhe procedurave për pranimin në polici, në bazë të ligjit “Për Policinë e Shtetit”, përcakton se personat të cilët aplikojnë për t’u pranuar në Policinë e Shtetit, për zgjidhen në mënyrë të drejtë, të paanshme dhe transparente;

Të gjithë shtetasit shqiptarë, pavarësisht përkatësive etnike gëzojnë të njëjtat të drejta për t’u pranuar në strukturat e Policisë. Gjithashtu, dhe ecuria në karrierë e punonjësve të Policisë pavarësisht përkatësisë etnike është e njëjtë dhe nuk ka asnjë kufizim;

- Me VKM nr. 913/2007 “Për miratimin e strategjisë kombëtare për barazinë gjinore dhe dhunën në familje, 2007-2010, dhe të planit të veprimit për zbatimin e saj”, i cili parashikon objektivat dhe masat konkrete të secilës strukturë qeveritare të ngarkuar me ekzekutimin e ligjit për barazinë gjinore dhe dhunën në familje, të cilat do të përmbushen pa asnjë lloj diskriminimi;

- VKM nr. 786/2008 “Për miratimin e Rregullores së Disiplinës së Policisë së Shtetit”, në nenin 6 mbi detyrimet dhe normat e sjelljes gjatë detyrës/shërbimit, në pikën 6 parashikon: “T’i trajtojë në mënyrë të barabartë personat dhe të kryejë detyrat pa diskriminim për shkak të gjinisë, racës, ngjyrës, gjuhës, besimit, etnisë, bindjeve politike, fetare ose filozofike, orientimit seksual, gjendjes ekonomike, arsimore, sociale ose përkatësisë prindërore”;

- Me VKM nr. 80/2008 “Për miratimin e strategjisë sektoriale të mbrojtjes sociale dhe të planit të veprimit për zbatimin e saj” parashikohet marrja e masave konkrete për mbrojtjen e të drejtave, barazisë dhe mosdiskriminimit. Gjithashtu, në këtë strategji parashikohet se mbrojtja sociale ofrohet për çdo individ në nevojë, pavarësisht nga gjinia, origjina, feja, mosha, aftësitë e kufizuara ose veçanti të tjera. Çdo individ në nevojë ka të drejtën të përfitojë të njëjtën ndihmë shoqërore apo shërbime. Të parandalohet dhe luftohet diskriminimi në përfitimin e shërbimeve;

- Me VKM nr. 1104/2008 “Për disa shtesa në VKM nr. 80/2008 “Për miratimin e strategjisë sektoriale të mbrojtjes sociale dhe të planit të veprimit për zbatimin e saj”, i cili parashikon shmangien e diskriminimit, nëpërmjet përcaktimit të kriterëve të familjes kujdestare. Konkretisht, në këtë strategji përcaktohet se aplikantët për të qenë prindër kujdestarë nuk duhet të kenë qëndrime diskriminuese ndaj personave me aftësi të kufizuara apo minoriteteve etnike dhe duhet të respektojnë ushtrimin e besimit fetar të fëmijës/fëmijëve;

- VKM nr. 302/2009 “Për miratimin e Rregullores “Për organizimin dhe funksionimin e shërbimit të provës dhe për përcaktimin e standarteve e të procedurave, për mbikëqyrjen e ekzekutimit të dënimeve alternative”, (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë) që

përcakton rregulla për organizmin, të drejtat e detyrimet, si dhe standartet e mbikëqyrjes ndaj të dënuarve me dënime alternative. Kjo rregullore zbatohet ndaj të dënuarve pa asnjë dallim race etnie apo shkaqe të tjera të kësaj natyre;

- VKM nr. 303/2009 “Për miratimin e Rregullores së Përgjithshme të Burgjeve” (iniciativë e Ministrisë së Drejtësisë), përcakton mënyrën e realizimit të të drejtave dhe detyrimeve të të burgosurve, të dënuar me burgim apo të paraburgosur, organizimin e jetës së tyre, mënyrën dhe kushtet e ekzekutimit të vendimeve penale me burgim, zhvillimin e aktivitetit të punës dhe shpërblimin për punën e kryer, si dhe mënyrën e funksionimit të drejtorisë së përgjithshme të burgjeve dhe të institucioneve të ekzekutimit të vendimeve penale, në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe pa asnjë lloj dallimi racor, etnik apo ndonjë shkak tjetër të kësaj natyre.

Në planin sektorial, një punë e rëndësishme është kryer edhe nga ana e Ministrisë së Brëndshme. Konkretisht Policia e Shtetit për realizimin e synimeve të përcaktuara nga neni 4 i Konventës Kuadër ka adoptuar Planin e Veprimit nr. 1072, datë 17.03.2009 “Për parandalimin dhe luftën kundër racizmit dhe diskriminimit racial”.

Në këtë Plan Veprimi janë përcaktuar masat dhe detyrat që do të realizohen nga strukturat vendore dhe qendrore të Policisë së Shtetit si më poshtë:

- Njohja nga i gjithë personeli i Policisë së Shtetit i akteve ligjore e nënligjore të cilat trajtojnë të drejtat e njeriut dhe të minoriteteve;
- Vendosja e kontakteve me përfaqësuesit e minoriteteve për të evidentuar rastet e mosrespektimit të të drejtave të tyre ligjore e kushtetuese, parandalimin dhe goditjen e rasteve të diskriminimit, trafikimit të fëmijëve të tyre apo dhe të dhunës në familje;
- Planifikimi dhe kryerja e shërbimeve policore në zonat ku shumica e popullsisë i përket minoritetit me policë që i përkasin këtij komuniteti;
- Evidentimi dhe mbajtja e qëndrimeve ligjore ndaj atyre punonjësve të policisë të cilët me veprimet apo mosveprimet e tyre shkelin te drejtat e përfaqësuesve të minoriteteve;
- Zhvillimin e propagandës nga strukturat lokale të policisë nëpërmjet spoteve publicitare me qëllim terheqjen për aplikim për punë në strukturat e policisë të përfaqësuesve të minoriteteve.

Gjithashtu, detyra të veçanta Policia e Shtetit ka lidhur me respektimin e të drejtave të minoritetit rom në kuadër të Planit Kombëtar të Veprimit për Dekadën Rome.

Lidhur me aktivitetin e Avokatit të Popullit, gjatë periudhës referuese dëshirojmë të informojmë se në përputhje me legjislacionin shqiptar nuk lejohet ngritja e zyrave të decentralizuara të këtij institucioni, pasi drejtimi i institucionit të Avokatit të Popullit është monokratik.

Koncepti i zyrave të decentralizuara, është bazuar në kuptim të ligjit nr.8454, datë 4.02.1999 “Per Avokatin e Popullit”, plotësuar me ligjin nr.8600, datë 10.04.2000, ndryshuar me ligjin nr.9398, datë

12.05.2005, me emërimin e një përfaqësuesi të tij vendor, për një çështje dhe kohë të caktuar.

Konkretisht në nenin 32 të ligjit nr.8454, datë 4.02.1999 “Për Avokatin e Popullit”, përcaktohet se:

“Në rastet kur Avokati i Popullit e sheh të arsyeshme, ai mund të emërojë një përfaqësues të tij vendor për një çështje dhe kohë të caktuar. Organet e pushtetit vendor kanë për detyrë t’a pajisin këtë përfaqësues me zyrë, si dhe t’i krijojnë kushtet e nevojshme të punës, për zbatimin e gjithë kërkesave të këtij ligji. Ky përfaqësues paguhet nga buxheti i Avokatit të Popullit”.

Brenda mundësive të tij të kufizuara financiare, Avokati i Popullit ka organizuar të paktën dy herë në vit, veprimtarinë e tij sa më afër qytetarëve, nëpërmjet aktivitetit të cilesuar si “Ditë të hapura”.

Në këto “Ditë të hapura”, grupe specialistësh të Institucionit të Avokatit të Popullit, po edhe vetë Avokati i Popullit, shkojnë në bashki apo komuna të vendit, për një apo disa ditë, me qëllim që të jenë sa më afër ankuesve për të marrë ankesat e tyre në vend, si dhe për të kontrolluar njëkohësisht veprimtarinë e organeve të administratës publike, me një qëllim të përcaktuar shprehimisht që më parë.

Neni 5 dhe 6

Ruajtja dhe mbrojtja e identitetit kulturor, arsimor dhe fetar të minoriteteve ka qënë vazhdimisht në fokusin e politikave qeveritare. Më sipër, është cituar krijimi i një sektori të vaçantë pranë Ministrisë së Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, objekt i punës së të cilës është pikërisht ruajtja dhe mbrojtja e kulturës dhe vlerave të tjera të popullsisë minoritare. Nga ana tjetër është e rëndësishme të theksojmë se në mbrojtje të identitetit etnik, atij kulturor apo fetar ekziston një kuadër i plotë ligjor për mbrojtjen e tij si dhe ndëshkimin e çdo çfaqje që cënon këtë identitet.

Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë, në Pjesën e Posaçme, Kreu I, të titulluar “*Krime kundër njerëzimit*”, ka parashikuar disa vepra penale të kryera për motive racizmi.

Neni 73 i Kodit Penal që sanksionon krimin e genocidit, parashikon jo më pak se dhjetë vjet me burgim ose burgim të përjetshëm. Ndërsa, në bazë të nenit 74, krimet kundër njerëzimit dënohen me jo më pak se pesëmbëdhjetë vjet burgim ose me burgim të përjetshëm.

Neni 253, i Kodit Penal mbron shtetasit nga shkelja e barazisë në rastet kur punonjësit me funksion shtetëror, për shkak të detyrës, krijojnë privilegje të padrejta ose refuzojnë të drejta ose përfitime që burojnë nga ligji, për shkak të dallimeve mbi bazë origjine, ose për shkak të përkatësisë në një etni, komb, racë apo fe të caktuar dhe për kryerjen e kësaj vepre penale dënohen me gjobë ose me burgim deri në pesë vjet.

Nxitja e urrejtjes dhe e grindjeve raciale, nacionale ose fetare, si dhe përgatitja, përhapja ose ruajtja me qëllim përhapjen e shkrimeve me përmbajtje të tillë, dënohet nga neni 265 i KP me gjobë ose me burgim gjer në dhjetë vjet.

Vënia në rrezik e paqes publike duke bërë thirrje për urrejtje kundër pjesëve të popullsisë, duke fyer ose shpifur për to, duke kërkuar përdorimin e dhunës ose të veprimeve arbitrare kundër tyre, dënohet nga neni 266 i KP me gjobë ose me burgim gjer në pesë vjet.

Neni 84/a i KP, dënon me gjobë ose burgim deri në 3 vjet, kanosjen serioze që i bëhet jetës së një personi për shkak të përkatësisë etnike, kombësisë, racës ose fesë, nëpërmjet sistemeve kompjuterike.

Lidhur me sa më sipër, në vijim ndodhet tabela me të dhënat statistikore zyrtare për vitet 2005 – 2009, mbi numrin e të dënuarve për veprat penale të cituara më sipër:

Neni	2005	2006	2007	2008	2009
73	0	0	0	0	0
74	0	0	0	0	0
84/a	0	0	0	0	0
253	0	0	0	0	0
265	0	0	0	0	0
266	0	4	0	0	0
TOTAL	0	4	0	0	0

Megjithatë, theksojmë se legjislacioni penal shqiptar në dhjetor të vitit 2008 është ndryshuar (ligji nr.10023/2008), duke prezantuar disa vepra të reja penale mbi racizmin dhe ksenofobinë si “shpërndarja kompjuterike e materialeve pro genocidit ose krimeve kundër njerëzimit” (neni 74/a), “kanosja me motive racizmi ose ksenofobie nëpërmjet sistemit kompjuterik” (neni 84/a), “shpërndarja e materialeve raciste ose ksenofobie nëpërmjet sistemit kompjuterik” (neni 119/a) dhe “fyerja me motive racizmi ose ksenofobie nëpërmjet sistemit kompjuterik” (neni 119/b).

Krahas sa më lart, masa të rëndësishme në planin sektorial janë ndërmarrë nga ana e Ministrisë së Brendshme. Këto masa kanë synuar në radhë të parë krijimin e një policie moderne në përputhje me standartet më të larta në drejtim të respektimit të të drejtave të njeriut në përgjithësi dhe atyre të minoriteteve në veçanti.

Në këtë drejtim janë marrë masa për rritjen e nivelit të përgatitjes profesionale dhe juridike të personelit policor. Për këtë qëllim i gjithë personeli policor i nivelit zbatues që nga viti 2008 e në vazhdim po i nënshtrohet Trainimit bazë Policor për një periudhë kohore prej 22 javësh. Ky proces trainimi do të përfundojë deri në vitin 2011. Pjesë përbërëse e tematikave dhe kurikulave mësimore të këtij trainimi janë dhe të drejtat dhe liritë e njeriut në demokraci, si dhe të drejtat dhe liritë e personave të cilëve u është privuar liria,

etj. Gjithashtu, Departamentet sipas shërbimeve policore si dhe Drejtoria e Standarteve Profesionale në Drejtorinë e Përgjithshme të Policisë së Shtetit, kanë detyrimin ligjor që të kryejnë në mënyrë të vazhdueshme inspektime dhe kontrole ndaj strukturave vendore të policisë për të parë konkretisht shkallën e respektimit dhe garantimit të të drejtave dhe lirive të njeriut, gjatë shoqërimeve, ndalimeve dhe arrestimeve, mbajtjes dhe trajtimit të tyre në ambientet e policisë. Për rastet e kryerjes së shkeljeve të të drejtave të njeriut, në veçanti të atyre që u është privuar liria, për gjithë komunitetin edhe për anëtarët e komunitetit Rom, Shërbimi i Kontrollit të Brendshëm dhe Prokuroria kanë kryer veprimet procedurale dhe kanë filluar procedimin penal ndaj atyre punonjësve të cilët kanë kryer shkelje.

Njëkohësisht në ambientet e drejtorive, komisariateve dhe stacioneve të policisë janë afishuar postera e formate të shkruara me të drejtat që gëzojnë personat gjatë shoqërimit, ndalimit/arrestimit dhe qëndrimit në këto ambiente. Lidhur me respektimin dhe garantimin e të drejtave dhe lirive të njeriut dhe në veçanti për ata që u është privuar liria, nga ana e Ministrit të Brendshëm dhe Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit janë nxjerrë këto akte administrative:

- Urdhri i Ministrit të Brendshëm nr.2191, date 25.09.2006 "Për garantimin dhe respektimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut gjatë shoqërimit në ambientet e policisë dhe në sistemin e paraburgimit";
- Përgjithsimi i Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr.698, datë 01.08.2008 "Për respektimin dhe garantimin e të drejtave të shtetasve që shoqërohen, ndalohen e arrestohen në ambientet e policisë, nga Komisariati i Policisë Tropojë";
- Letër - Porosi e Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr.703, datë 07.08.2008 "Për njohjen e raportit vlerësues paraparak të delegacionit të CPT-së dhe marrjen e masave për plotësimin e rekomandimeve të tij";
- Përshkrimi i Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr.5491, datë 03.10.2008 "Për ngjarjen e ndodhur më datë 27.08.2008, në ambientet e Komisarariatit të Policisë Lezhë";
- Urdhri i Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr. 945, datë 27.10.2008 "Për normat dhe parametrat që duhen për rikonstruksionin apo ndërtimin e dhomave të sigurisë për të arrestuarit dhe ndaluarit në komisarariatet e policisë";
- Urdhri i Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr.139, datë 25.02.2009 "Për sigurimin dhe garantimin e të drejtave të personave gjatë shoqërimit apo arrestimit në mjediset e policisë";
- Letër - Porosi e Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr. 1328, datë 23.11.2009 "Për respektimin dhe garantimin e plotë të të drejtave dhe lirive themelore kushtetuese e ligjore të personave gjatë veprimtarisë së Policisë së Shtetit";
- Përshkrimi i Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit datë 12.11.2009", "Mbi ngjarjen e ndodhur në ambientet e shoqërimit të Komisarariatit të Policisë Durrës, për vetëvarjen e shtetasit Klodian Bushi";
- Urdhri i Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit nr. 64, datë 25.01.2010 "Për miratimin e manualit për rregullat e trajtimit dhe sigurimin e të ndaluarve dhe arrestuarve në dhomat e sigurisë në njësitë

policore".

Gjithashtu, janë afishuar në ambiente të dukshme në hyrje të drejtorive, komisariateve, stacioneve të policisë dhe në ambiente të tjera publike të qendrave urbane numrat e telefonit të sallave të drejtimit e komandimit të policisë dhe numra të tjerë të drejtuesve të strukturave vendore të policisë, me qëllim që të bëhet prezent çdo rast abuzimi i shkeljes së të drejtave apo raste të ushtrimit të dhunës e keqtrajttimeve të anëtarëve të komunitetit nga punonjësit e policisë.

Në Opinionet e Komitetit Këshillimor për Ciklin e dytë, është kërkuar përmirësimi i funksionimit të procesit të ankimimit në polici, duke krijuar kontroll të pavarur ndaj këtij procesi.

Çdo shtetas shqiptar, i huaj apo pa shtetësi ka të drejtë të paraqesë ankesa me shkrim dhe verbalisht në institucionet e administratës shtetërore për veprimet e mosveprimet e kundërligjshme, keqtrajtimet fizike dhe psikologjike apo qëndrime të tjera që u duken të padrejta dhe joligjore të kryera nga punonjësit e administratës shtetërore ao persona të tjerë. Po ashtu edhe për veprimet e abuzimet e paligjshme të kryera nga punonjësit e policies, çdo shtetas ka të drejtë t'i drejtohet me shkrim apo verbalisht drejtuesve të strukturave policore në komisarariat, drejtori policie, në Drejtorinë e Përgjithshme të Policisë së Shtetit si dhe Ministrisë së Brendshme.

Këto ankesa fillimisht protokollohen në sekretari dhe titullarët e strukturave përkatëse ngarkojnë punonjës policie për kryerjen e veprimeve për sqarimin dhe trajtimin ligjor të tyre. Strukturat e sipërpërmendura marrin masa për verifikimin dhe trajtimin e ankesës dhe brënda një muaji nga paraqitja e ankesës i kthehet përgjigje ankuesit. Ankesat për punonjësit e policisë mund të paraqiten edhe direkt në Prokurori, Shërbimin e Kontrollit të Brendshëm, Avokatin e Popullit apo organizma të tjerë vendase apo të huaja që mbrojnë të drejtat dhe liritë e njeriut.

Gjithashtu, në Drejtorinë e Përgjithshme të Policisë së Shtetit funksionon një sektor i veçantë: "Sektori i Ankesave dhe Disiplinës" në vartësi të Drejtorisë së Standardeve Profesionale, i cili e bazon veprimtarinë e tij në Rregulloren e Disiplinës së Policisë së Shtetit të miratuar me VKM. Nr. 786, datë 04.06.2008. Kjo rregullore ka përcaktuar detyrimet dhe normat e sjelljes së punonjësit të policisë gjatë detyrës/shërbimit. Në qoftë se këto norma nuk zbatohen nga punonjësi i policisë, atëherë në bazë të nenit 9 të kësaj rregulloreje bëhet evidentimi i shkeljes disiplinore nga: çdo shtetas shqiptar, i huaj apo pa shtetësi, personeli i policisë, përfaqësues të personave juridikë jopublikë; institucione të administratës publike. Gjithashtu, në bazë të procedurave të përcaktuara në këtë rregullore fillon ecuria disiplinore për punonjësin i cili ka kryer shkeljen.

Një tjetër shqetësim i parashtruar nga Komiteti Këshillimor është edhe ai që ka të bëjë me nevojën e ndërmarrjes së masave efektive për të luftuar *trafikun e fëmijëve*, në përgjithësi dhe veçanërisht të *vajzave që i përkasin komuniteteve rom*.

Burimet e rekrutimit të të miturve për trafikim për familjet rome si dhe nga familje të zakonshme të shoqërisë Shqiptare janë nga:

1. Familje të divorcuara dhe me mungesë të kujdesit familjar,
2. Familje me shumë fëmijë dhe në gjendje të vështirë ekonomike,
3. Familje fshatare me shpresë ndihme nga fëmijët,
4. Fëmijë të mbetur jetime dhe pa kujdes,
5. Familje që prindërit u janë larguar për punësim jashtë shtetit,
6. Fëmijë që kanë braktisur shkollën dhe janë marrë me lypje e veprimtari të tjera të kundraligjshme.

Rastet e trajtimit dhe hetimit të trafikimit (nga Policia e shtetit) të të miturve në vite paraqiten në tabelën e mëposhtme:

Vitet	Trafikimi i të miturve
2004	10
2005	10
2006	4
2007	7
2008	5
2009	4
2010	1

- Gjatë vitit 2004 janë evidentuar 8 raste të trafikimit të të miturve, me 10 autorë, 4 të arrestuar, 2 të ndaluar dhe 4 në kërkim.
- Gjatë vitit 2005 janë evidentuar 9 raste të trafikimit të të miturve, me 12 autorë, 2 të arrestuar/ndaluar, 8 në gjendje të lirë dhe 1 në kërkim.
- Gjatë vitit 2006, janë evidentuar 4 raste të trafikimit të të miturve, me 7 autore, 2 të arrestuar, 5 në gjendje të lirë.
- Gjatë vitit 2007 janë evidentuar 7 raste të trafikimit të të miturve, me 7 autore, 6 arrestuar në flagrancë/ndaluar, dhe 1 proceduar në gjendje të lirë.
- Gjatë vitit 2008 janë evidentuar 5 raste të trafikimit të të miturve, me 7 autorë, 2 të arrestuar në flagrancë, 3 proceduar në gjendje të lirë dhe 2 të shpallur në kërkim.
- Gjatë vitit 2009 janë evidentuar 4 raste të trafikimit të të miturve, me 4 autorë të proceduar në gjendje të lirë.
- Gjatë vitit 2010 është evidentuar 1 rast i trafikimit të të miturve.

Neni 128/b i Kodit Penal, "*Trafikimi i të miturve*", përcakton se "Rekrutimi, transportimi, transferimi, fshehja ose pritja e të miturve me qëllim shfrytëzimin e prostitucionit ose formave të tjera të shfrytëzimit seksual, të punës ose shërbimeve të detyruara, skllaverimit ose formave të ngjashme me skllavërimin, vënies në përdorim ose transplantimit të organeve, si dhe formave të tjera të shfrytëzimit, dënohet me burgim nga shtatë deri pesëmbëdhjetë vjet dhe gjobë nga katër milion deri në gjashtë milion lekë".

Legjislacioni dhe masat për parandalimin e trafikimit të të miturve dhe rehabilitimin e viktimave të trafikimit të mitur, janë pasuruar edhe me masat që parashikon Strategjia Kombëtare e Luftës Kundër Trafikimit të Qënieve Njerëzore 2008 - 2010, e cila ka si pjesë përbërëse të saj edhe Dokumentin Plotësues Kundër Trafikimit të

Fëmijëve dhe Mbrojtjes së Fëmijëve Viktimave të Trafikimit. Plani i Veprimit të Strategjisë së sipërcituar është i ndërtuar mbi pesë shtylla kryesore të cilat janë: parandalimi, mbrojtja e viktimave, hetimi dhe dënimi i trafikantëve, kthimi vullnetar i asistuar, koordinimi i partnerëve të përfshirë në luftën kundër trafikeve të paligjshme. Strategjia synon të përshtatë objektivat brenda formatit të nevojave dhe karakteristikave të fëmijës. Ajo gjithashtu, synon të intensifikojë koordinimin e punës së institucioneve shtetërore dhe organizmave joqeveritare në këtë drejtim.

Në kuadër të zbatimit të kësaj Strategjie, si dhe duke vlerësuar se pjesa më e madhe e rasteve të trafikimit të të miturve kishin të bënin me fqinjën tonë Greqinë, është iniciuar e nënshkruar në 27.02.2006 Marrëveshja "Për Mbrojtjen dhe Asistencën e Fëmijëve Viktima të Trafikimit". Marrëveshja u ratifikua nga Parlamenti Shqiptar në maj të vitit 2006, me ligjin nr. 9544, datë 29.05.2006. Gjithashtu, kjo marrëveshje është ratifikuar edhe nga parlamenti grek. Marrëveshja është një dokument i plotë dhe praktik, në të cilin përcaktohen detyrimet që dy vendet kanë për ngritjen e strukturave të cilat do të sigurojnë mbrojtjen dhe asistencën e fëmijëve viktima të trafikimit. Kjo marrëveshje siguron që i gjithë procesi i mbrojtjes, asistencës, kthimit dhe ri-integrimit të fëmijëve viktima të trafikimit, funksionon në përputhje me interesin më të lartë të fëmijës.

Fëmijët e komunitetit rom, përbëjnë numrin më të madh të fëmijëve të pashoqëruar në Greqi, më të prekshëm nga trafikimi dhe me nevojë të veçantë për mbrojtje e kujdes. Të miturit e komunitetit rom trafikohen në Greqi për të kryer punë të detyruar dhe lypje. Marrëveshja vendos të gjithë kuadrin e nevojshëm ligjor për implementimin e veprimeve të përbashkëta dhe specifike për mbrojtjen dhe asistencën e fëmijëve, viktima të trafikimit. Një nga klauzolat më të rëndësishme të kësaj Marrëveshje është adoptimi nga të dy vendet i procedurave sa më efektive për identifikimin e menjëhershëm dhe asistencën e fëmijëve viktima të trafikimit në territorin e tyre.

Në funksion të kontrollit të trafikimit e shfrytëzimit të të miturve brenda vendit, një hap pozitiv dhe i rëndësishëm ka qënë nënshkrimi i "Memorandumit të Mirkuptimit ndërmjet Ministrisë së Brendshme, Ministrisë së Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve dhe Pranisë së Organizatës për Siguri dhe Bashkëpunimin në Evropë në Shqipëri (OSCE) "Për promovimin dhe zbatimin e Kodit të Sjelljes për Mbrojtjen e Fëmijëve nga Shfrytëzimi Seksual në Turizëm."

Qeveria Shqiptare dhe Policia e Shtetit vazhdon të forcojë marrëdhëniet e bashkëpunimit me fqinjët në drejtim të krijimit të mekanizmave funksionale për mbrojtjen, riatdhesimin dhe ri-integrimin e viktimave të trafikimit. Një rëndësi e veçantë i është dhënë intensifikimit të bashkëpunimit ndërkufitar. Janë organizuar takime ndërkufitare, me autoritetet maqedonase dhe kosovare. Në këtë kontekst, me Maqedoninë është nënshkruar Protokollin Shtesë me Ministrinë e Brendshme maqedonase "Për intensifikimin e bashkëpunimit në luftën kundër trafikimit të qënieve njerëzore përmes kufijve shtetërore dhe për intensifikimin e identifikimit, njoftimit, referimit dhe kthimit të viktimave, si dhe personave të dyshuar si viktima të trafikimit të qënieve njerëzore".

Po ashtu, është hartuar Protokoli Shtesë me Kosovën "Për intensifikimin e bashkëpunimit në luftën kundër trafikimit të qënieve njerëzore përmes kufijve shtetërore dhe për intensifikimin e identifikimit, njoftimit, referimit dhe kthimit të viktimave si dhe personave të dyshuar si viktimat e trafikimit të qënieve njerëzore". Gjatë vitit 2008, Policia e Shtetit rriti bashkëpunimin me strukturat policore homologe greke, në bazë të një kërkesë të Policisë së Shtetit Shqiptar, për transmetimin në një kohë shumë të shpejtë të informacionit dhe të detajuar për personat, të cilët do të deportohen nga autoritetet policore greke në pikat e kalimit kufitar. Ky informacion paraqet me detaje, orën, pikën konkrete të kalimit kufitar, ku do të deportohen viktimat e mundshme të mitur ose femra, dhe të dhëna të tjera.

Ruajtja dhe mbrojtja e trashëgimisë kulturore të minoriteteve ka qënë objekt pune i rëndësishëm i Ministrisë së Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve. Kjo ministri ka një fond të veçantë për financimin e projekteve të ndryshme artistike dhe kulturore. Gjatë periudhës 2004-2008 fondi i alokuar për projektet artistike – kulturore ka qënë si më poshtë:

në mijë lekë

Viti	2004	2005	2006	2007	2008
Buxheti	1,733,280	1,756,000	2,059,595	1,785,743	2,509,350
Ndryshimi në %	5%	1%	17%	-13%	41%
Projekte (në numër)	130	130	135	154	160
Projekte (në buxhet)	23%	25%	27%	21%	40%

Gjatë periudhës 2004-2008, Ministria e Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, ka punuar për integrimin e vlerave kulturore të komuniteteve të pakicave kombëtare dhe linguistike që jetojnë në vendin tonë, në të gjitha veprimtaritë artistike dhe kulturore që ajo zhvillon. Aktivitetet e financuara për periudhën 2004-2008 janë si më poshtë:

- *2004-2008 - Përmeti Multikulturor* – veprimtari kulturore artistike që përfshin folklorin e minoriteteve dhe pakicave linguistike që bashkëjetojnë në vendin tonë;
- *2004-2008 – Financimi i dy numrave të Revistës “Të Barabartë”* – revistë social –kulturore – multietnike, botimi i Shoqatës Kulturore – Multietnike “Të barabartë”;
- *“Festivali i Minoriteteve – Promocion dhe Integrim”* – synon njohjen, promovimin, evidentimin e vlerave kulturore dhe artizanale të minoriteteve përfshirë këtu edhe minoritetin Rom; integrimin, bashkjetesën në harmoni me kulturën dhe artin në shqipëri si dhe lidhjet e ndërsjellta me kulturën dhe artin me

vendet fqinjë. Aktiviteti do të realizohet nëpërmjet një ekspozite fotografike, një panairi artizanal dhe një debati televiziv gjatë periudhës maj – shtator 2008;

- *“Mimozat e Para”* - synon të marrë parasysh gjendjen e vështirë në të cilën po jetojnë shumica e nënave dhe fëmijëve Romë, pasi është ky grup që ndjen më shumë peshën e rëndë të gjendjes ekonomike dhe nuk mund të sigurojë të ardhura të mjaftueshme për të përballuar jetesën;
- *“Ditët e Muzikës Tradicionale Rome”* – Aktiviteti për nxitjen dhe zhvillimin e vlerave tradicionale rome, duke i përcjellë këto vlera edhe tek pjesa tjetër e popullsisë;
- *Arti kundër paragjyimit - Festivali i Romëve*. Ky festival u organizua me mbështetjen e MTKRS-së në kuadrin e nismës së Këshillit të Europës/Komisionit Europian “Dosta!: Kapërceni paragjykimet, njihni Romët”. Ky aktivitet, i organizuar në datat 5-7 Prill 2007, mbledhi së bashku përfaqësues të OJF-ve, qeverisë dhe komunitetit Rom, ku gjatë ekspozitave artistike dhe tryezave të rrumbullakëta u ritheksua rëndësia e ndërgjegjësimit të shoqërisë shqiptare kundër paragjyimit ndaj komunitetit Rom;
- *Të Drejtat e Njeriut nëpërmjet edukimit bashkëmohatar* - Në kuadrin e Javës së Evropës, Ministria e Turizimit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve – Drejtoria e Politikave Rinore në bashkëpunim me Zyrën e Informacionit të Këshillit të Evropës përfundoi trainimet nga 12 -15 Maj me temë “Të drejtat e Njeriut nëpërmjet Edukimit Bashkëmohatar” dedikuar 50 studentëve nga Fakultete të ndryshme të Universitetit të Tiranës në kuadrin e nismës rinore “Bëhu dhe ti pjesë e Rinisë Europiane”. Një nga temat e trajtuara gjerësisht në këtë trajnim ishte edhe të drejtat e njeriut në kuadrin e të drejtave të minoriteteve.

Në mënyrë paralele, MTKRS i ka kushtuar një hapësirë të veçantë përfshirjes së vlerave kulturore të pakicave kombëtare dhe linguistike që jetojnë në territorin e Shqipërisë, në të gjitha Statutet e institucioneve që merren me organizimin e veprimtarive kombëtare të trashëgimisë shpirtërore.

- *Statuti i Qendrës Kombëtare të Veprimtarive Folklorike – neni 6 shprehet:*

QKVF e trajton si pasuri kombëtare, pjesë të trashëgimisë kulturore jo materiale shpirtërore, të gjitha ato vlera të krijuara nga pakicat kombëtare dhe linguistike në Shqipëri dhe i propagandon ato në veprimtaritë e organizuara prej saj dhe ato në bashkëpunim me të tretët.

- *Në kriteret Shkencore të pjesëmarrjes në Festivalin Folklorik Kombëtar thuhet:*

Të pasqyrohen si pjesë të trashëgimisë kulturore shpirtërore kombëtare, të gjitha ato vlera të krijuara nga pakicat kombëtare dhe

linguistike në Shqipëri duke i pasqyruar dhe përfshirë në programet e qarqeve ku ata jetojnë.

Në muajin tetor 2009, në Festivalin Folklorik Kombëtar Gjirokastrë 2009, grupet folklorike të pakicave kombëtare që jetojnë në Shqipëri, patën një përfaqësim të gjerë, duke prezantuar për publikun vendas dhe të huaj, vlerat më përfaqësuese të kulturës së tyre shpirtërore.

Për më tepër, duke konsideruar *integrimin e rinisë Rome në rininë shqiptare*, si një nga hapat më të rëndësishëm për ndryshimin e mentaliteteve diskriminuese dhe për krijimin e një shoqërie pa-paragjykime, MTKRS i ka kushtuar kësaj çështjeje një hapësirë të konsiderueshme në Strategjinë Kombëtare të Rinisë 2007-2013.

Nëpërmjet kësaj Strategjie, *MTKRS paraqet politika rinore kombëtare integruese*, të cilat do të rishikojnë dhe vlerësojnë situatën e të rinjve shqiptarë, duke përfshirë të rinjtë e të gjitha minoriteteve ekzistuese në shqipëri. Politikat kryesore të parashtruara në këtë strategji parashikojnë krijimin e kushteve të caktuara për promovimin e aktiviteteve të organizatave rinore Rome, gjetjen e alternativave të punësimit rinor Rom si dhe pjesëmarrjen e tyre në debate dhe diskutime në organet drejtuese dhe vendimmarrëse të organizatave rinore.

Seksioni Shqiptar i CIOFF-it është degë e organizatës më të madhe ndërkombëtare CIOFF-it (Komiteti Ndërkombëtar i Organizimit të Festivaleve Folklorike). Në të marrin pjesë si anëtarë shumë shoqëri kulturore vendase dhe anëtarë individualë. Të qënurit anëtar i seksionit shqiptar të CIOFF-it, i jep mundësi financiare një shoqate, kryesisht për pjesëmarrje në aktivitete ndërkombëtare folklorike. Për këtë arsye, MTKRS ka rekomanduar bashkëpunimin e shoqatave të traditës së pakicave kombëtare dhe linguistike me seksionin shqiptar të CIOFF-it, i cili funksionin si NGO në Shqipëri prej vitit 1994, me qëndër në qytetin e Përmetit, si dhe ka nxitur pjesëmarrjen e shoqatave kulturore - artistike të tyre në aktivitetin e përvitshëm ndërkombëtar që organizon CIOFF shqiptar në qytetin e Përmetit, por edhe në veprimtari të ndryshme ndërkombëtare që zhvillohen në shtete të tjera.

Faqja e web-sitit zyrtar të Ministrisë së Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, www.mtkrs.gov.al, përditësohet në mënyrë periodike duke pasqyruar ngjarjet kryesore në fushat respektive që mbulohen nga ky institucion. Në faqen kushtuar Trashëgimisë Kulturore, ka një informacion të detajuar mbi masat legislative dhe administrative të ndërmarra nga shteti shqiptar në funksion të mbrojtjes dhe promovimit të trashëgimisë kulturore dhe shprehive të ndryshme kulturore në shqipëri. Gjithashtu, në këtë faqe gjendet një informacion i detajuar mbi projektet aktuale dhe mbi mënyrat e aplikimit për të marrë pjesë në këto projekte.

MTKRS nuk disponon informacion në formën e statistikave krahasuese, të dhëna në bazë vjetore, të grupuara në bazë të seksit, moshës, zonës rurale dhe urbane apo mbi grupet në dizavantazh dhe të marxhinalizuara.

Një aktivitet të ngjeshur në drejtim të ruajtjes së trashëgimisë kulturore kanë kryer vetë shoqatat, të cilat përfaqësojnë minoritetet e ndryshme. Në mënyrë të përmbledhur po ju paraqesim një informacion të shkurtër të dërguar nga shoqatat që përfaqësojnë minoritetin vllah, duke patur parasysh se ne Opinionet e Ciklit të Dytë, Komiteti Këshillimor ka shprehur shqetësimin se ky minoritet mund të jete asimiluar plotësisht. Aktiviteti i kryer nga vetë shoqatat që përfaqësojnë këtë minoritet dëshmon se minoriteti vllah/arumun jo vetem nuk po shkon drejt asimilimit, por gjatë periudhës raportuese ka bërë hapa të rëndësishme drejt organizimit dhe evidentimit të tij. Konkretisht në drejtim të ruajtjes së vlerave dhe trashëgimisë kulturore, janë krijuar ansamblet artistike në Fier, Lushnje, Korçë, Pogradec, Elbasan, Gjirokastër Librazhd etj. Vazhdon botimi i gazetave dhe revistave në gjuhën vllahe si “Fërshërotu” dhe “Frateria”. Janë botuar 5 libra me poezi arumune si dhe tre vëllime me materiale lidhur me historinë e arumunëve. Ndërkohë është botuar edhe abetarja vllahe dhe shqipe, si dhe janë promovuar disa CD me muzikë vllahe.

Neni 7 dhe 8

Sikurse kemi patur rastin të trajtojmë me hollësi në dy raportet e mëparshme, në Republikën e Shqipërisë ekziston një kuadër i plotë dhe modern ligjor i cili i'u garanton përfaqësuesve të minoriteteve ushtrimin e të drejtës së tyre për t'u organizuar, për të shprehur lirisht mendimin e tyre etj dhe për të ushtruar në mënyrë të lirë besimin fetar.

Është një fakt i njohur gjerësisht se sot të gjithë minoritetet kanë shoqatat e tyre. Objekt i punës së këtyre shoqatave është ruajtja e traditave historike, kulturore, gjuhësore. Shteti, nga ana e tij jo vetëm ka lejuar dhe ka njohur aktivitetin e këtyre shoqatave, por i konsideron ato si përfaqësuese të dialogut të përhershëm minoritet - qeveri.

Legjislacioni shqiptar nuk ndalon krijimin e partive politike me baza etnike. Aktiviteti i Partisë Bashkimi për të Drejtat e Njeriut dëshmon se e drejta e minoriteteve për t'u organizuar në parti politike është jo vetëm e garantuar ligjërisht, por edhe një realitet konkret. Pjesmarrëse në Kuvendin e Shqipërisë që nga fillimet e pluralizmit si dhe në të gjitha kabinetet qeveritare për më se dhjetë vjet (1998-2009) është dëshmi e pohimit të mësipërm. Gjithashtu, pas vitit 2005 edhe pakica maqedone në Shqipëri, organizoi një parti, të quajtur Unioni i Maqedonëve për Integritet, e cila konkuroi denjësisht në nivel lokal në zgjedhjet vendore të vitit 2007. Vlen të theksojmë së prezenca e

përfaqësuesve të minoritetit në të gjitha partitë kryesore të vëndit, i ka shërbyer rritjes së rolit të minoriteteve në skenën politike shqiptare.

Në regjistrimin e pritshëm të popullsisë dhe banesave, i cili do të fillojë në prill të vitit 2011 është përcaktuar edhe një pyetje lidhur me përkatësinë fetare. Pyetja për përkatësinë fetare dhe ajo për përkatësinë etnike janë përfshirë në të ashtuquajturat “pyetje fakultative”. Kjo do të thotë se personat e intervistuar nuk janë të detyruar t'i përgjigjen këtyre pyetjeve. Megjithatë në projektin pilot të organizuar nga ana e INSTAT gjatë këtij viti rezultoi se ndonëse fakultative, pyetjes për përkatësinë fetare i'u përgjigj më shumë se 96% e të intervistuarve.

Theksojmë se, harmonia fetare ndërmjet shtetasve shqiptarë është një fakt i njohur gjerësisht. Megjithatë, referuar faktit që regjistrimi i fundit i popullsisë në të cilin është përfshirë edhe pyetja lidhur me përkatësinë fetare i përket vitit 1930, është krejt normale që me synimin e ruajtjes dhe mbrojtjes së identitetit fetar të të gjithë shtetasve shqiptarë, pavarësisht nga kombësia e tyre, qeveria shqiptare të njohë në aspektin statistikor ndryshimet e ndodhura në këtë drejtim gjatë 80 vjetëve. Nga ana tjetër, duke qënë se përkatësia fetare është një nga elementët bazë të identitetit etnik, regjistrimi i përkatësisë fetare gjatë vitit 2011, do të ndihmojë Qeverinë shqiptare, që veç të tjerash, të ndërmarrë ato politika, të cilat do t'i shërbejnë më mirë ruajtjes së identitetit etnik të minoriteteve.

Neni 9

Garantimi i lirisë së shprehjes nuk mund të kuptohet i ndarë nga garantimi i një sërë lirish dhe të drejtash të tjera, të parashikuara në Kushtetutë, si: liria e shtypit, radios dhe televizionit (neni 22, pika 2). Liria e shprehjes me anë të mjeteve audiovizuale përfshin lirinë për ndërmarrje audiovizive, lirinë në përzgjedhjen e programeve në bazë të parimit të pavarësisë editoriale, si dhe lirinë në përzgjedhjen nga ana e individëve të programeve të dëshiruara. Neni 1 i ligjit nr. 8410, datë 30.09.1998 "Për Radion dhe Televizionin Publik e Privat në Republikën e Shqipërisë", i ndryshuar, garanton pluralizmin mediatik duke parashikuar që në territorin e Republikës së Shqipërisë ushtrohet veprimtari publike dhe private në fushën e radios dhe televizionit.

Zbatimi në praktikë i pluralizmit në lidhje me lirinë e shprehjes dhe informimit në sektorin audiovizual, ka një dimension të jashtëm, që konsiston në numrin e konsiderueshëm të subjekteve radiotelevizive të licencuara dhe një dimension të brëndshëm, që lidhet me larminë e programeve dhe informacioneve, që i përcillen publikut.

Për sa i përket dimensionit të jashtëm, gjykohet se mjedisi audiovizual në Shqipëri është mjaft i pasur (numërohen rreth 56 radio, 90 televizione analoge, 64 kablllore, 4 rrjete satelitore). Kjo është bërë e mundur nëpërmjet procedurave e kriterëve ligjore të licencimit relativisht jo kufizuese, por edhe politikës liberalizuese që ka ndjekur KKRT, duke i'u

përmbajtur në çdo rast qëndrimin rigoroz të garantimit të trajtimit të barabartë të kërkesave dhe aplikimeve.

Në këtë proces të larmishëm liçencimi nuk janë përjashtuar dhe nuk përjashtohen edhe subjektet që i përkasin minoriteteve kombëtare, përkundrazi, kërkesat e paraqitura nga këto subjekte janë trajtuar gjithmonë me përparësi, duke pasur në konsideratë rëndësinë që kanë transmetimet në gjuhën e pakicave. Këshilli Kombëtar i Radios dhe Televizionit në të gjitha takimet dhe aktivitetet e zhvilluara me përfaqësues të pakicave ka nxitur paraqitjen e kërkesave për aplikim, duke u angazhuar në trajtimin me përparësi të tyre.

E vërteta është që, gjatë gjithë periudhës së ekzistencës së këtij institucioni, kërkesat për liçencim në fushën e transmetimeve radiotelevizive nga subjekte që i përkasin pakicave kanë qënë të kufizuara. Siç është informuar edhe më parë, bazuar në kërkesat e vetë subjekteve *janë liçencuar operatorët radiofonike "Armonia" dhe "Prespa", si dhe televizioni "Armonia", përkatësisht për minoritetin grek dhe maqedonas, si dhe janë në proces formalizimi përsëritësit, të cilët ritransmetojnë programe televizive greke në qytetin e Gjirokastrës.*

Legjislacioni bazë në fushën e medias elektronike është ligji nr. 8410, datë, 30.09.1998 "Për Radion dhe Televizionin Publik e Privat në Republikën e Shqipërisë". Ky ligj, që nga miratimi i tij në vitin 1998, i është nënshtruar një sërë amendimesh që prekin aspekte të ndryshme të tij. Gjatë 5 (pesë) viteve të fundit, ligji ka pësuar disa ndryshime, që kanë të bëjnë kryesisht me përcaktimin e kriterëve të sakta profesionale dhe ligjore në zgjedhjen e anëtarëve të KKRT-së dhe të KDRTSH-së, kuorumin dhe mënyrën e marrjes së vendimeve, etj.

Duke i'u referuar ligjit aktual, në nenin 36 përcaktohet që "Programet radiotelevizive publike dhe private respektojnë dinjitetin vetjak dhe të drejtat themelore të njeriut, paanshmërinë, pluralizmin e informacionit, të drejtat e fëmijëve dhe të adoleshentëve, rendin publik dhe sigurinë kombëtare, gjuhën dhe kulturën shqiptare, të drejtat kushtetuese e njerëzore të shtetasve, të pakicave kombëtare në përputhje me konventat ndërkombtare të nënshkruara nga Republika e Shqipërisë, diversitetin fetar shqiptar".

Në nenin 38 të ligjit parashikohet që: "Në radio dhe televizion nuk lejohet të jepen programe që nxisin dhunën, urrejtjen kombëtare, fetare e raciale, veprime antikushtetuese, ndarjen territoriale, diskriminimin për shkak të bindjeve politike dhe përkatësisë fetare".

Gjatë kësaj periudhe, një risi është dhe miratimi i ligjit nr. 9742, datë 28.05.2007 "Për Transmetimet Numerike në Republikën e Shqipërisë", i cili përcakton kuadrin rregullues për hyrjen e transmetimeve numerike në Republikën e Shqipërisë. Ky ligj sjell përmirësime të nevojshme dhe plotëson disa mangësi që kishte legjislacioni ekzistues në fushën e mediave në raport me standartet dhe me praktikën e njohura ndërkombëtare, si dhe me vetë zhvillimet teknologjike në këtë fushë.

Përgjithësisht, në rajonet ku shumica e popullsisë i përket minoritetit, informimi nëpërmjet mediave bëhet në gjuhën e minoriteteve. Të tilla janë Radio Televizioni publik (përmes studios së posaçme në Gjirokastrë)

transmeton programe në gjuhën greke, Radio "Sot 7" (Tiranë), që transmeton programe në gjuhën rome; Radio Televizioni ALPO (Gjirokastrë) transmeton dy herë në javë programe në gjuhën greke; Radio Saranda, e cila transmeton një program të përditshëm (1/2 orë) në gjuhën greke.

Neni 10

Sikurse kemi patur rastin të trajtojmë edhe në raportet e mëparshme, "...gjuha zyrtare në Republikën e Shqipërisë është gjuha shqipe" (neni 14 i Kushtetutës). Kjo do të thotë se, e gjithë korrespondenca dhe dokumentacioni zyrtar mbahet vetëm në gjuhën shqipe. Kjo kërkesë e Kushtetutës nuk kufizon aspak të drejtën e popullsisë minoritare për përdorimin e gjuhës amtare privatisht dhe në publik. Gjithashtu, komunikimi verbal në zonat ku popullsia minoritare përbën shumicën e popullsisë (në zonat ku banojnë tradicionalisht minoritetet) bëhet në gjuhën minoritare.

Lidhur me përcaktimin e paragrafit të tretë të nenit 10 dëshirojmë të informojmë se, legjislacioni shqiptar u garanton përfaqësuesve të pakicave mjetet e nevojshme ligjore me qëllim realizimin e të drejtave të tyre.

Nenet 28 dhe 31 shkronja c) të Kushtetutës garantojnë në mënyrë të posaçme të drejtën që gjatë një procedimi penal çdo person të njoftohet menjëherë në gjuhën që ai kupton, për shkaqet e heqjes së lirisë së tij, si dhe për akuzën që i bëhet, duke patur ndihmën pa pagesë të një përkthyesi, kur nuk flet ose kupton gjuhën shqipe.

Kodi i Procedurës Penale konfirmon garancitë kushtetuese, duke vendosur që në fillim si parim themelor të procedimit penal "*Personat që nuk dinë shqip të përdorin gjuhën e tyre dhe, me anën e përkthyesit, kanë të drejtë të flasin e të marrin dijeni për provat e aktet, si dhe për zhvillimin e procedimit.*" (neni 8). Në nenin 98 të Kodit parashikohet detyrimi i organit procedues (prokurorisë apo gjykatës) për të pyetur personin që nuk flet gjuhën shqipe në gjuhën amtare; për mbajtjen e procesverbalit të pyetjes edhe në këtë gjuhë, si dhe për përkthimin e akteve procedurale të kërkuara nga personi. Neni 196 i K.Pr.P, përcakton se për dokumentet që merren në gjuhë të huaj organi procedues urdhëron përkthimin e tyre.

Rregullat për pyetjen e personit që nuk flet gjuhën shqipe, zbatohen në çdo rast pavarësisht nga cilësia që ka personi në proces: person nën hetim, i pandehur, kallëzues, person që tregon rrethanat e hetimit/dëshmitar, bashkëpandehur në një procedim të lidhur apo i dënuar. Një garanci ligjore për realizimin e të drejtës së lartpërmendur është sanksionimi i pavlefshmërisë së akteve që nuk mbahen sipas parashikimeve të përmendura më lart. Kodi përmban një seksion të veçantë me rregulla për përkthimin në një procedim penal (nenet 123-127), të cilat tregojnë të drejtën e të pandehurit për t'u ndihmuar falas nga një përkthyes, llojin e ndihmës që jep përkthyesi, (që i pandehuri të kuptojë akuzën, të ndjekë veprimet ku merr pjesë, të ndihmojë të pandehurin të bëjë deklaratat, të përkthejë aktet procedurale edhe pse organi procedues mund ta njohë gjuhën e huaj); kushtet që duhen përmbushur për të patur cilësinë e përkthyesit; të drejtën e palëve për të kërkuar përjashtimin e përkthyesit dhe

rastin e heqjes dorë të përkthyesit nga detyra; procedurën e caktimit të përkthyesit; afatet për kryerjen e përkthimit të dokumenteve të shkruara, si dhe zëvendësimin e përkthyesit kur nuk respekton afatin.

E drejta e përkthimit mbrohet edhe nga legjislacioni penal i brendshëm, Kodi Penal në nenet 308, 310, 312 dhe 312/a parashikon si vepra penale ‘përkthimin e rremë’, ‘mosparaqitjen e përkthyesit apo mospranimin e detyrës pa shkaqe të arsyeshme’, ‘korrupsionin aktiv të përkthyesit’ dhe ‘kanosjen për përkthim të rremë’.

Kodi i Procedurës Penale i kushton një kre të veçantë marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja (ekstradimit, njohjes së vendimeve penale të huaja dhe letërporosive). Rregullat e Kodit janë plotësuar me ligjin nr. 10193/2009 “Për Marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në çështjet penale”. Ky kuadër ligjor vendos rregulla për përkthimin e akteve gjatë marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja (duke saktësuar cili organ i brendshëm kryen përkthimin: Ministria e Drejtësisë, Prokuroria apo Gjykata).

Neni 514 i Kodit të Procedurës Penale vendos si kusht ndalues për njohjen e një vendimi penal të huaj në Shqipëri në rast se konstatohet që të pandehurit nuk i është njohur e drejta që të pyetet në një gjuhë që e kupton.

Cilësia e përkthimit garantohet dhe mbikëqyret nga Ministria e Drejtësisë, e cila sipas nenit 6 pika 18 të ligjit nr.8678/2001 “Mbi organizimin dhe funksionimin e Ministrisë së Drejtësisë”, i ndryshuar ka përgjegjësinë për t’u kujdesur dhe mbështetur ushtrimin, organizimin dhe funksionimin e profesioneve të lira të lidhura me sistemin e drejtësisë. Udhëzimi i Përbashkët nr. 3165/2004, i Ministrisë së Drejtësisë dhe Ministrisë së Financave, “Për kriteret dhe procedurat e përzgjedhjes së përkthyesve të jashtëm, tarifave të shpërblimit të përkthyesve të jashtëm dhe tarifave të përkthimit zyrtar, që duhet të paguajnë të tretët”, i ndryshuar, përcakton kriteret dhe procedurat e përzgjedhjes së përkthyesve, si dhe tarifave që duhet të përballohen për këtë shërbim.

Në zbatim të pikës 1 të këtij udhëzimi, Ministri i Drejtësisë miraton listën vjetore të përkthyesve të jashtëm të Ministrisë së Drejtësisë për çdo gjuhë komunikimi të përcaktuar në konventat dhe marrëveshjet ndërkombëtare, në të cilat Republika e Shqipërisë është palë dhe njofton për referencë listën e përkthyesve të autorizuar për përkthim zyrtar, pranë gjykatave dhe prokurorive të të gjitha niveleve dhe institucioneve kushtetuese.

Edhe Kodi i Procedurës Civile, parashikon në nenin 27 të tij si parim themelor të procesit civil “*Personat që nuk dinë shqip, përdorin gjuhën e tyre. Ata marrin dëgjimin për provat dhe për gjithë zhvillimin e gjyqimit me anë të përkthyesit*”. Në vijim, në nenin 116 të Kodit parashikohet se, gjykata ka detyrimin për të thirrur përkthyes që do të sigurojnë edhe përkthimin e dokumentave të shkruara në gjuhë të huaja. Për një palë në një procedim civil që nuk është në gjendje të njohë përmbajtjen e aktit të njoftimit, pasi është hartuar në gjuhë jo të njohur për të, neni 137 i Kodit jep të drejtën për të paraqitur kërkesën që akti të përkthehet në gjuhën që i njoftuari njeh.

Neni 11

Mbajtja e emrave sipas traditës është një e drejtë e cila i'u garantohet përfaqësuesve të minoriteteve nga ana e legjislacionit shqiptar. Kjo e drejtë garantohet nga dy ligje bazë, Kodi Civil dhe ligji nr. 10129, datë 11.09.2009 "Për Gjendjen Civile".

Në nenin 5, kapitulli B i Kodit Civil, përcaktohet e drejta dhe detyrimi për vendosjen e emrit çdo shtetasi, si dhe mënyra e mbrojtjes së përdorimit të emrave të shtetasve.

Në ligjin nr. 10129, datë 11.09.2009 "Për Gjendjen Civile", në nenin 56 "Emri dhe Mbiemri" në pikën 1 është përcaktuar qartë se, nëpunësi i gjendjes civile pasqyron në aktin e lindjes emrin, që dëshirojnë prindërit e fëmijës, përveç emrave të papërshtatshëm. Referuar ligjit nr. 9229, datë 29.04.2004 "Për Gjendjen Civile", është përcaktuar procedura e ndryshimit të emrit dhe mbiemrit me kërkesën e vetë të interesuarit. Në nenin 67 të këtij ligji sanksionohet se emri dhe mbiemri mund të ndryshojnë në rastet e përcaktuara në këtë ligj. Emri dhe mbiemri i personit madhor mund të ndryshojë vetëm me kërkesën e tij. Në pikën 6 të po këtij neni thuhet që, ndryshimi i emrit dhe i mbiemrit pasqyrohet në Regjistrin Kombëtar të Gjendjes Civile, pas miratimit të kërkesës së shtetasit, nga përgjegjësi i zyrës së gjendjes civile. Në procesverbalin që mbahet në këtë rast pasqyrohen përbërësit e gjendjes civile të shtetasit, shkaku i ndryshimit, si dhe emri e mbiemri i ndryshuar. Procesverbali nënshkruhet nga kërkuesi, nga të gjithë pjestarët madhorë të familjes, të cilët e kanë përbërës të tyre emrin ose mbiemrin, kur e pranojnë ndryshimin nga nëpunësi i gjendjes civile dhe përgjegjësi i zyrës së gjendjes civile. Emri dhe mbiemri i ndryshuar, si dhe numri e data e procesverbalit pasqyrohen në Regjistrin Kombëtar të Gjendjes Civile.

Në zbatim të kërkesës së paragrafit të tretë të nenit 11 të Konventës Kuadër, më 27.07.2006 është nënshkruar një Memorandum midis organeve të qeverisjes qendrore dhe vendore, në një paragraf të posaçëm të së cilit përcaktohet edhe detyrimi për vendosjen e emërtimeve tradicionale vendore, treguesve topografikë edhe në gjuhën e minoritetit. Për t'i dhënë fuqi ligjore këtij angazhimi, Këshilli i Ministrave me aneksin 1 të VKM nr. 446, datë 05.03.2008 "Për përcaktimin e specifikimeve teknike të tabelave të emërtimeve të parqeve, shesheve, bulevardeve e rrugëve dhe të numërimit të ndërtesave", në kapitullin II "Forma dhe Përmasat", pika c) shprehet si më poshtë vijon:

"Në njësinë e qeverisjes vendore ku banojnë minoritete kombëtare dhe kur ka kërkesë, tabelat do të shkruhen në dy gjuhë duke i'u përmbajtur specifikimeve teknike të tabelave dhe duke ruajtur të njëjtën madhësi shkronje për të dyja gjuhët".

Neni 12, 13 dhe 14

Edukimi në gjuhën amtare është njëra prej të drejtave bazë e cila i'u garantohet minoriteteve nga ana e Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë. Këtë detyrim kushtetues, Qeveria është përpjekur ta materializojë në radhë të parë me krijimin e një rrjeti të plotë shkollash publike në ato rajone ku plotësohen kriteret për çeljen e shkollave në gjuhën e minoritetit, së dyti në

përgatitjen e kurikulave dhe të teksteve shkollore në gjuhët minoritare dhe me informacion bashkohor, së treti në liberalizimin e çeljes së shkollave private, në gjuhët minoritare, nëse plotësohen kërkesat e përcaktuara nga ligji për këtë qëllim.

Në përputhje me udhëzimin e Ministrisë së Arsimit Nr.14, datë 03.09.1994 “Për arsimin 8-vjeçar në gjuhën amtare të personave të pakicave, fëmijët minoritarë maqedonas dhe ata grekë, në klasat I-IV, 90% të lëndëve mësimore vazhdojnë t’i zhvillojnë në gjuhën amtare dhe 10% në gjuhën shqipe, ndërsa në klasat V-IX, 60% në gjuhën shqipe dhe 40% në gjuhën amtare. Ashtu si shkollat e tjera të arsimit bazë, edhe shkollat e pakicave kombëtare, që nga viti shkollor 2008-2009 arsimi i detyruar zgjat nëntë vjet. Në dy vitet e para të shkollës së mesme mësohet lënda e gjuhës amtare dhe letërsia, si lëndë me zgjedhje të detyruar. Kuadri mësues dhe drejtues në arsimin parashkollor deri në arsimin e mesëm është vendas, me arsim përkatës të fituar në Republikën e Shqipërisë dhe në Maqedoni e Greqi. Në shkollat e pakicave greke e maqedonase shërbejnë 190 mësues (128 mësues minoritarë), prej të cilëve 132 femra. Nga këta, 158 mësues janë me arsim të lartë dhe 32 me arsim të mesëm. Një pjesë e mësuesve që shërbejnë në shkollat e pakicës maqedonase, kanë kualifikim pjesor për zhvillimin e mësimin në gjuhën amtare.

Mbështetur në VKM nr.107, datë 10.02.2010 “Për botimin, shtypjen, shpërndarjen dhe shitjen e teksteve shkollore të sistemit të arsimit parauniversitar”, të gjithë fëmijët e pakicave kombëtare janë pajisur me tekstet shkollore falas.

Plani i ri mësimor 9-vjeçar për minoritetet është hartuar në bashkëpunim me përfaqësues të minoriteteve, mësues, drejtues shkollash, specialistë lokalë të minoritetit, si dhe në konsultim me Komitetin Shtetëror të Minoriteteve. Në planet mësimore të shkollave të pakicave janë shtuar lëndët “Gjeografi amtare” dhe “Histori amtare”, përkatësisht në klasat VIII dhe IX të arsimit bazë. Autorët e teksteve për këto lëndë janë minoritarë.

MASh, ka miratuar vendimin nr. 5615/5, datë 27.09.2010, për programin e gjuhës shqipe dhe të leximit letrar të klasës së 2-të për shkollën 9-vjeçare të pakicave kombëtare.

Për përmbushjen e dëshirës së nxënësve të pakicave për vazhdimin e studimit të gjuhës amtare, si gjuhë të dytë në gjimnaz, në zbatim të Urdhrit të MASh-it nr. 382, datë 17.11.2009, janë hartuar dhe miratuar programet e lëndëve “Gjuhë greke dhe letërsi” dhe “Gjuhë maqedonase” (me zgjedhje të detyruar), me 2 orë/javë për klasat e 10-të, 11-të dhe 12-të. Këto programe janë konceptuar si vazhdim i programeve mësimore të gjuhëve greke dhe maqedonase të klasës së 9-të të arsimit të detyruar.

Gjithashtu, mësuesit mund të zhvillojnë mësim në gjuhën amtare të minoriteteve, në përputhje me interesat e komunitetit, duke shfrytëzuar dhe **10% të orëve të lira javore**. Kjo mundësi shfrytëzohet edhe nga minoritetet e tjera si ai malazes, vllah etj. për mësimin e gjuhës dhe kulturës së origjinës

së tyre. Lidhur me arsimimin e minoritetit rom është dhënë një informacion i detajuar në pjesën e parë të këtij Raporti.

Për kualifikimin e mësuesve në shkollat e pakicave kombëtare, DAR Korçë dhe DAR Gjirokastrë, në bashkëpunim me Institutin e Zhvillimit të Kurikulës (sot Instituti i Zhvillimit të Arsimit), kanë organizuar seanca trainimi të përvitshme, ku janë punuar materiale për mësimdhënien dhe të nxënit.

Për kualifikimin shkencor, janë punuar tema të ndryshme nga morfosintaksa, fonetika, leksikologjia e gjuhës maqedonase dhe e gjuhës greke, për ato probleme ku mësuesit kanë hasur më tepër vështirësi.

Në përputhje me legjislacionin shqiptar, funksionojnë edhe tre shkolla jo-publike shqiptaro-greke (dy gjuhëshe), konkretisht; me VKM, Nr. 404, datë 01.07.1998, është miratuar shkolla private "Arsakeio" e Fondacionit "Filekpedheftiqi", shkollë 9-vjeçare dhe e mesme, në Tiranë; me VKM, nr. 868, datë 30.09.2004, funksionon shkolla e arsimit të detyruar 9 - vjeçar edhe në gjuhën greke "Omiros", në qytetin e Korçës; me VKM nr.266, datë 05.05.2006, është hapur institucioni arsimor privat parauniversitar, shkolla 9-vjeçare "Omiros", që e zhvillon mësim në gjuhën greke në qytetin e Himarës.

Në Gjirokastrë zhvillon aktivitetin, pranë kishës, një shkollë dygjuhëshe greqisht-shqip. Kjo shkollë ka aplikuar për licencë, por është ende e palicencuar.

Aktet ligjore/nënligjore nuk pengojnë asnjë person fizik, juridik apo shoqatë etj që, në përputhje me kriteret ligjore, të bëra publike, të aplikojë për hapjen dhe funksionimin e shkollave private për pakicat.

Aktualisht, në gjithë vendin funksionojnë 9 shkolla të arsimit parauniversitar jo vartëse për pakicat minoritare dhe 12 shkolla të tjera (vartëse) të arsimit parauniversitar me klasa të veçanta për pakicat minoritare. Në total, funksionojnë 21 shkolla (vartëse dhe jovartëse), tërësisht për minoritetet, me 547 nxënës minoritarë në 56 klasa, me 10 nxënës për klasë, kur raporti nxënës/klasë në nivel kombëtar për arsimin parauniversitar është 22.7.

Në Drejtorinë Arsimore Rajonale Gjirokastrë, si dhe në Zyrat e Arsimit Sarandë dhe Delvinë ka specialistë që merren drejtpërdrejt me problemet e arsimimit të minoriteteve. Plani i ri mësimor, i cili është detyrim ligjor për t'u zbatuar nga të gjitha shkollat publike të arsimit parauniversitar, përveç 10-15% të orëve të lira në çdo lëndë mësimore, ka në strukturën e tij lëndë me zgjedhje, ku vetë komunitetet, nëpërmjet bordeve të prindërve në shkolla vendosin se çfarë lënde do të zhvillojnë. Kjo krijon mundësinë që minoritete të ndryshme të fusin si lëndë me zgjedhje gjuhën e tyre.

Me Urdhrin e MASH nr. 137, datë 10.05.2004, është licencuar Institucioni Arsimor Plotësues Privat "Aristotelis", që zhvillon

aktivitetin në qytetin e Korçës në mësimin e gjuhës greke, angleze dhe kompjuterit.

MASH ka parë me përparësi financimet në shkollat e minoritetit, duke bërë rikonstruksione të shkollave, pajisjen e tyre me laboratorë dhe bazë materiale didaktike.

Aktualisht në total, funksionojnë 21 shkolla për minoritetet, me 547 nxënës minoritarë në 56 klasa, me 10 nxënës për klasë, kur raporti nxënës/klasë në nivel kombëtar për arsimin parauniversitar është 22.7. Konkretisht, në Gjirokastrë funksionojnë 10 shkolla për minoritetet me 252 nxënës dhe 27 klasa, në Korçë 6 shkolla me 221 nxënës dhe 19 klasa dhe në Vlorë funksionojnë 5 shkolla me 74 nxënës dhe 10 klasa.

Nenet 15, 16 dhe 17

Më sipër është dhënë një informacion i detajuar lidhur me pjesëmarrjen e përfaqësuesve të minoriteteve në jetën kulturore, shoqërore dhe ekonomike. Referuar angazhimit të minoritarëve në jetën politike të vendit dëshirojmë të informojmë se Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, neni 20, garanton të drejtat e minoriteteve, duke parashikuar se personat që u përkasin pakicave kombëtare ushtrojnë në barazi të plotë përpara ligjit të drejtat dhe liritë e tyre. Në këtë kuadër, ato janë të lirë të bashkohen në parti politike si dhe të krijojnë vetë parti politike, në ushtrim të të drejtave dhe lirive të njohura nga Kushtetuta. Mbështetur në këtë dispozitë, minoritetet kanë të drejtë të zgjedhin dhe të zgjidhen, duke qënë pjesë aktive e jetës politike në vend.

Nga analiza e parashikime kushtetuese konkludohet se çdo person është i lirë të themelojë një parti politike, si dhe të bashkohet në një parti të caktuar politike, në rast se ka të njëjtat ide, bindje apo interesa të ligjshme. Ky fakt vërtetohet edhe nga përkufizimi që i është dhënë partisë politike nga ligji nr. 8580/2000 "Për partitë politike", i ndryshuar. Sipas këtij ligji, partitë politike janë bashkime vullnetare të shtetasve mbi bazën e ideve, të bindjeve e të pikëpamjeve ose të interesave të përbashkëta politike, të cilët synojnë të ndikojnë në jetën e vendit nëpërmjet pjesëmarrjes në zgjedhjet dhe përfaqësimit të popullit në organet e zgjedhura të pushtetit.

Duke i'u referuar nenit 45 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë e drejta për t'u zgjedhur u garantohet në mënyrë të barabartë të gjithë shtetasve shqiptarë ku përfshihen edhe shtetasit shqiptarë që u përkasin minoriteteve. Çdo shtetas ka të drejtën të zgjedhë dhe të zgjidhet.

Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë, miratuar me ligjin nr. 10019/2008, në nenin 63 të tij, përcakton që të drejtën për të kandiduar e kanë të gjithë shtetasit që kanë mbushur moshën tetëmbëdhjetë vjeç, qoftë edhe ditën e zgjedhjeve. Nuk mund të jenë kandidatë shtetasit e deklaruar me vendim gjyqësor të formës së prerë si të paaftë mendërisht, si dhe të dënuarit që janë duke vuajtur dënimin me heqje të lirisë. Gjithashtu, nuk mund të kandidojnë e as të zgjidhen deputetë shtetasit shqiptarë, pavarësisht nëse i përkasin minoriteve apo jo, pa hequr dorë nga detyra të tilla si gjyqtarë, prokurorë, ushtarakë të shërbimit aktiv, punonjësit e policisë dhe të sigurimit kombëtar, përfaqësuesit diplomatikë, kryetarët e bashkive

dhe të komunave, si dhe prefektët në vendet ku kryejnë detyrat e tyre, kryetarët dhe anëtarët e komisioneve të zgjedhjeve, Presidenti i Republikës dhe funksionarët e lartë të administratës shtetërore të parashikuar nga ligji.

Shtetasit shqiptar që plotësojnë kushtet e mësipërme duhet të regjistrohen në KQZ. Pra çdo shtetas shqiptar që plotëson kriteret e mësipërme, pavarësisht nëse bën pjesë në një minoritet të caktuar ose jo ka të drejtë të zgjedhë dhe të zgjidhet.

Në dokumentacionin e kandidimit sipas dispozitave të Kodit Zgjedhor, kandidatët nuk deklarojnë përkatësinë etnike dhe në këto kushte nuk ka statistika se sa kandidatë i përkasin minoriteteve dhe sa nga këta janë të zgjedhur.

Në zgjedhjet për Kuvendin e Shqipërisë të vitit 2005, KQZ hartoi dhe zbatoi një strategji për marrëdhëniet me publikun, miratuar me vendim nr. 6, datë 07.02.2005 të KQZ-së, pjesë e së cilës ishte dhe informimi zgjedhor i pakicave duke përdorur gjuhën e tyre kombëtare, e cila më tej u zhvillua me projektin “Vota ime 2005 – Fushata e edukimit të zgjedhësve për zgjedhjet kuvendore 2005”, të miratuara nga KQZ me vendim nr. 39, datë 07.04.2005.

Qëllimi kryesor i strategjisë për marrëdhëniet me publikun është informimi i zgjedhësve që u përkasin minoriteteve nëpërmjet spoteve informative radiofonike në gjuhën greke, maqedonase dhe malazeze pranë televizioneve dhe radiove lokale, në ato vende ku jetojnë këto pakica në forma të përqëndruara, fletëpalosje të cilat shpjegojnë mënyrën e votimit, postera për mediat e shkruara.

Ky projekt është implementuar edhe në zgjedhjet pasardhëse të viteve 2007, me vendimin nr.28, datë 18.01.2007 “Për miratimin e disa shtesave dhe ndryshimeve në vendimin nr. 92, datë 21.11.2006” dhe vendimin nr. 102, datë 05.12.2006 “Për miratimin e projektit “Vota juaj vullneti juaj – fushata e edukimit të zgjedhësve për zgjedhjet për organet e qeverisjes vendore”.

Po kështu, në vitin 2009, në zgjedhjet për Kuvendin me vendimin nr. 43, datë 14.04.2009 “Projekti fushata e edukimit të zgjedhësve për Kuvendin e Shqipërisë, nëpërmjet mediave të shkruara dhe mediave audio-vizive”. Projekti i përfshirë në Strategjinë e Marrëdhënieve me Publikun ka për qëllim kryesor të realizojë edukimin zgjedhor të shtetasve që vijnë nga pakicat kombëtare dhe komunitetet etno-gjuhësore nëpërmjet përdorimit të gjuhës së tyre në fushatën edukuese, duke mundësuar trasmetimin e të gjithë informacionit zgjedhor tek këto minoritete nëpërmjet spoteve televizive, radiofonike dhe materialeve të shkruara në gjuhët respektive.

Më konkretisht, në zbatim të projektit të lartpërmendur, ndër masat e ndërmarra për sensibilizimin e votuesve që vijnë nga pakicat kombëtare mund të përmbledhim:

Postera mbi mënyrën e saktë të votimit dhe hapat që duhen ndjekur:

Greqisht – 6 000

Maqedonisht – 4 500

- Fletëpalosje me dy tematika të ndryshme:

Greqisht – 12 000

Maqedonisht - 7 000

Në TV lokale, u shfaqën me titra në gjuhët greqisht dhe maqedonisht 10 – 15 herë në ditë (në varësi të kontratave) mesazhe promociionale mbi zgjedhjet. Përveç kësaj, u realizuan spote promociionale radio në gjuhët greqisht dhe maqedonisht, të cilat shfaqeshin nëpër radiot lokale 5-8 herë në ditë (në varësi të kontratave) në zonat e banuara nga pjesëtarë të minoriteteve përkatëse.

Referuar kërkesave të nenit 16 të Konventës Kuadër, dëshirojmë të informojmë se historikisht dhe në asnjë rast qeveritë shqiptare nuk kanë ndërmarrë hapa ligjorë apo organizativë, të cilët do të ndryshonin përbërjen etnike dhe kombëtare të popullsisë në zonat e banuara nga pakicat.

Fryma e re pozitive që mbizotëron ndërmjet vendeve të Ballkanit Perëndimor, si dhe orientimi euroatlanik i tyre ka ndikuar dhe ka lehtësuar jo pak marrëdhëniet dhe kontaktet njerëzore midis minoriteteve dhe shteteve amë. Nga ana tjetër, Qeveria shqiptare ka iniciuar krijimin e një “Shengeni ballkanik”, i cili do të lejonte një njohje më të mirë të njëri-tjetrit midis popujve dhe vendeve të rajonit. Padyshim që heqja e vizave nga Qeveria shqiptare për të gjithë shtetasit e vendeve të Ballkanit Perëndimor është një kontribut i rëndësishëm në këtë drejtim.

Edhe pse ende me vendet e rajonit nuk është nënshkruar një marrëveshje dypalëshe lidhur me respektimin reciprok të minoriteteve, çështjet që kanë të bëjnë me respektimin e të drejtave të tyre kanë qënë pjesë e axhendës së përhershme të bisedimeve dypalëshe.